Tweede Kamer der Staten-Generaal 2

Vergaderjaar 2014–2015

33 037 Mestbeleid

Nr. 140 VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 20 januari 2015

De vaste commissie voor Economische Zaken heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu over de brief van 19 september 2014 over het ontwerpbesluit emissiearme huisvesting landbouwhuisdieren (Kamerstuk 33 037 nr. 132), de brief van 21 oktober 2014 over aanbieding rapport «Trends in ammoniakconcentraties en -emissies; een quick scan» (Kamerstuk 33 037, nr. 134) en over de brief van 27 oktober 2014 over het tijdpad Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) en ontwerpbesluiten grenswaarden programmatische aanpak stikstof en emissiearme huisvesting landbouwhuisdieren (Kamerstuk 33 037, nr. 135).

De vragen en opmerkingen zijn op 7 november 2014 aan de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu voorgelegd. Bij brief van 16 januari 2015zijn de vragen beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
Vermeij

Adjunct-griffier van de commissie,
De Vos

kst-33037-140
ISSN 0921 - 7371
’s-Gravenhage 2015

Inhoudsopgave

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van het Ontwerpbesluit emissiearme huisvesting landbouwhuisdieren (hierna: het ontwerpbesluit) en hebben hier nog een aantal vragen over. Deze leden zijn zeer kritisch op de invulling van de programmatische aanpak stikstof (PAS). Hoe kan de Kamer nog invloed hebben op de invulling van de PAS? Wanneer kan de voorhang verwacht worden? Kan de Staatssecretaris uitgebreid toelichten hoe het ontwerpbesluit zich verhoudt tot de praktische invulling van de PAS? Zij vragen tevens wat de noodzaak van het ontwerpbesluit is in relatie tot de invoering van de PAS. Graag een uitgebreide toelichting.

Voorts vragen deze leden wat de te verwachten noodzakelijke financiële investeringen zijn voor de gehele landbouw, per sector en gemiddeld per bedrijf als gevolg de invoering van dit ontwerpbesluit? Acht de Staatssecretaris deze investeringen rechtvaardig en redelijk? Graag een toelichting. Draagt het ontwerpbesluit op enigerlei wijze bij aan de vermindering van regeldruk zoals afgesproken in het regeerakkoord? Zo ja, op welke wijze?

De leden van de VVD-fractie vragen waarom de Staatssecretaris kiest voor invoering van extra maatregelen voor de veehouderij terwijl niet duidelijk is hoe de verdeling van de ontwikkelingsruimte ten goede komt aan de veehouderij. Is de Staatssecretaris bereid om de invoering van dit besluit op te schorten tot duidelijk is hoe de PAS er in de praktijk uit komt te zien? Zo nee, waarom niet? En wat zijn de argumenten van de Staatssecretaris om de sector te overtuigen dat deze maatregelen noodzakelijk zijn terwijl de effectiviteit van de maatregelen en de ontstane ontwikkelingsruimte niet duidelijk zijn?

Deze leden lezen dat Nederland voor wat betreft de totale ammoniakemissie onder het huidige plafond vanuit de National Emission Ceilings (NEC)-richtlijn zit. Voorts lezen zij dat wordt voorgesteld het emissieplafond in 2020 en 2030 te verlagen. De leden van de VVD-fractie vragen hoe laag het plafond wordt en of de verwachting is dat Nederland onder dit plafond zal blijven binnen bestaand beleid?

In het ontwerpbesluit wordt een aantal keer opgemerkt dat de afwegingen en de modellen geënt zijn op de bestaande technieken. Kan de Staatssecretaris een uitgebreide toelichting geven op de nieuwe ontwikkelingen en innovaties ten aanzien van emissiearme huisvesting die niet meege-

nomen worden in het ontwerpbesluit? Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan het beluchten van mest. Kan de Staatssecretaris een overzicht geven van emissiebeperkende systemen en de effecten daarvan op de ammoniakemissie?

In het ontwerpbesluit krijgen bedrijven ongeacht de situatie en inspanningen over de afgelopen jaren vanaf 2015 vijf jaar de tijd om aan het nieuwe emissieplafond te voldoen. Veelal betreft het kleinere agrarische bedrijven die deze financiële stap niet zomaar kunnen overbruggen. Is de Staatssecretaris bereid de overgangsperiode van vijf jaar te verlengen dan wel te versoepelen? Zo nee, waarom niet? Op pagina 15 van het ontwerpbesluit schrijft de Staatssecretaris dat de gevolgen voor een gemiddeld bedrijf acceptabel zijn. Wat verstaat de Staatssecretaris onder een gemiddeld bedrijf in de betreffende veehouderijtak?

Voorts hebben de leden van de VVD-fractie nog vragen over het overgangsrecht in het ontwerpbesluit. Hoe gaat de Staatssecretaris om met bedrijven die in een vergunningstraject zitten en bijna tot een vergunning komen of de verbouw afronden en met voorliggend besluit weer opnieuw moeten beginnen? Wie draagt de financiële consequenties en de gevolgen van het tijdsverlies? Neemt de Staatssecretaris de gevolgen van de nieuwe vergunningaanvragen ook mee in de financiële gevolgen voor de ondernemers die voortvloeien uit het besluit?

Deze leden vragen hoe de weidegang zich relateert tot het ontwerpbesluit. Op welke wijze wordt rekening gehouden met de effecten op de ammoniakemissie door weidegang? Op welke wijze kan de Staatssecretaris weidegang stimuleren en hoe is dit vertaald in dit ontwerpbesluit? En als de Staatssecretaris er niet voor kiest weidegang te stimuleren door middel van deze wet, waarom niet?

De leden van de VVD-fractie hebben ook oog voor de gevolgen voor de varkenshouderij. De emissiefactoren voor vleesvarkens gaan omhoog en het plafond neemt ook toe. Dat gebeurt zonder dat er daadwerkelijk iets aan het bedrijf verandert, maar zal wel aangepast moeten worden in de reeds vergeven vergunningen. Welke rol kan de gemeente hierin spelen? Kan de Staatssecretaris nader ingaan op de gevolgen voor de vergeven vergunningen? In de PAS wordt wel met de nieuwe normen rekening gehouden, maar hoe wordt met de praktijk rekening gehouden? Kan de Staatssecretaris ook ingaan op de financiële gevolgen van het verkrijgen van een nieuwe vergunning? Gaat de Staatssecretaris gemeenten motiveren om hier coulance toe te passen? Graag een toelichting.

Deze leden hebben begrepen dat in een aantal natuurbeschermingswetvergunningen alleen de depositie op natuurgebieden is opgenomen. In andere vergunningen worden ook emissies of het aantal dieren benoemd. Als de depositie op papier toeneemt, maar feitelijk niet verandert, wat zijn dan de gevolgen voor de verkregen natuurbeschermingswetvergunning?

Voor bedrijven met een Integrated Prevention Pollution and Control (IPPC)-installatie wordt aangekondigd dat de maximale emissiewaarden beperkt worden. Heeft de noodzaak voor deze aanpassing te maken met Europese regelgeving? Zo ja, welke regelgeving? Zo nee, waarom kiest de Staatssecretaris hier dan toch voor? Tenslotte vragen de leden van de VVD-fractie hoe het voorstel zich verhoudt tot Europese regels en het gelijke speelveld. Is er sprake van een nationale kop? Zo ja, waarom kiest de Staatssecretaris daarvoor? Zo nee, waarom niet?

De leden van de VVD-fractie lezen dat de uitkomsten van de Quickscan nog altijd niet kunnen uitsluiten waarom de modellen en metingen niet overeenkomen. Als reden wordt het weer of de locaties van meetstations genoemd. Is de Staatssecretaris van mening dat zij al besluiten kan nemen? Zo ja, waarom? Zij vragen daarnaast waarom er niet direct op de locatie gemeten wordt in plaats van aan de hand van modellen?

Deze leden lezen dat de werkgroep het onwaarschijnlijk acht dat het verschil in trends alleen het gevolg is van een overschatting van de effectiviteit van het ammoniakbeleid – deelt de Staatssecretaris deze mening? Wat is het gevolg daarvan voor de beleidskeuzes van de Staatssecretaris?

De leden van de VVD-fractie lezen dat in andere landen een daling van enkele procenten van de emissie wordt gemeld, maar zijn deze cijfers wel betrouwbaar? Hebben zij soortgelijke onzekerheden in zich zoals dat bij de Nederlandse schattingen en metingen het geval is? Wat gaat de Staatssecretaris doen om dit verschil te verhelderen? Over het Landelijk Meetnet Luchtkwaliteit (LML) en het Meetnet Ammoniak in Natuurgebieden (MAN) wordt geschreven dat hun metingen een relatief goed beeld van de gemiddelde ammoniakconcentratie in Nederland geven. Kan de Staatssecretaris nagaan in hoeverre en op welke wijze zij hun metingen van waarde schatten voor de lokale praktijk? Zo hebben buitenlandse emissies een wat grotere invloed op de MAN metingen (20%), omdat een aantal MAN-locaties dicht bij de grens staat. Hoe anticipeert de Staatssecretaris op deze externe factoren? Beschouwt de Staatssecretaris deze feiten als zijnde relevant? Zo ja, op welke wijze betrekt zij deze feiten bij haar afweging? Zo nee, waarom niet?

In tabel 2 op pagina 15 van het ontwerpbesluit wordt opgemerkt dat de invloed op de berekende emissies door niet-landbouw bronnen, die nog niet worden meegenomen door emissieregistratie, nog niet is uitgezocht. Waarom is dit nog niet gebeurd? Gaat dat op termijn wel gebeuren? Op welke wijze kunnen de uitkomsten daarvan tot bijsturing van het beleid leiden?

Kan de Staatssecretaris aangeven of zij alle aanbevelingen op pagina 19 en 20 van het ontwerpbesluit overneemt? Zo nee, welke niet en waarom niet? Tenslotte hebben de leden van de VVD-fractie bij de begrotingsbehandeling gevraagd om de cijfers en metingen vanaf 1990 toen de modellen in gebruik zijn genomen. Op welke termijn kunnen deze leden deze cijfers verwachten?

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie hebben kennisgenomen van het Ontwerpbesluit emissiearme huisvesting landbouwhuisdieren. Zij hebben een aantal vragen en opmerkingen waar ze de Staatssecretaris verzoeken op in te gaan.

Deze leden zijn tevreden dat de Staatssecretaris het initiatief neemt om het Besluit ammoniakemissie huisvesting landbouwhuisdieren te vervangen voor een breder besluit, met aangescherpte normen, voor stikstof én fijnstof. Zij steunen de beperking van de ammoniak- en fijnstof emissie uit stellen van harte. De bedenkingen van de leden van de PvdA-fractie hebben dan ook vooral betrekking op de reikwijdte van en normering in dit voorstel.

De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd in hoeverre de ammoniak-normen in dit ontwerpbesluit een daadwerkelijke oplossing bieden voor de overbelasting van gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden. Deze leden zijn van mening dat het niet wenselijk is dat de huidige maximale emissiewaarden 12 jaar geleden (in 2002) voor het laatst zijn aange-scherpt, terwijl er sindsdien veel nieuwe huisvestingsystemen zijn geïntroduceerd. Zij vragen de Staatssecretaris of het mogelijk is om in het besluit op te nemen dat de maximale emissiewaarden voortaan elke 5 jaar worden herijkt.

De leden van de PvdA-fractie zijn er mee bekend dat pluimvee de grootste veroorzaker van fijnstof emissie is. Deze leden vinden het gezien de negatieve effecten van fijnstof én microbiële componenten & endotoxine op de volksgezondheid noodzakelijk dat er een maximumemissiewaarde voor fijnstof voor pluimvee wordt vastgesteld. Zij vragen de Staatssecre-taris ook waarom er, gezien de risico's voor de volksgezondheid, alleen fijnstof normen voor pluimvee en niet voor varkens worden vastgesteld.

De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd waarom er wel een uitzon-dering is gemaakt voor varkens met 2- en 3 sterren van het Beter Leven Kenmerk en voor vrijloopstallen bij de diercategorie melk- en kalfkoeien ouder dan 2 jaar en dit niet het geval is voor biologisch gehouden pluimvee en biologisch gehouden melk- en kalfkoeien ouder dan 2 jaar. Deze leden zijn benieuwd wat de consequenties zijn voor deze biologisch producerende bedrijven.

Zij vragen aan de Staatssecretaris waarom er een keuze is gemaakt om de norm voor best beschikbare technieken maximaal een kostentoename van 3% te laten zijn voor nieuwe dierenverblijven, en slechts 1% voor bestaande dierenverblijven. De leden van de PvdA-fractie vragen of dit niet voor een ongelijk speelveld zal zorgen en de vernieuwing van huisvesting in de weg zal staan.

Deze leden vragen de Staatssecretaris nader uiteen te zetten waarom het belangrijk is dat er meerdere technisch van elkaar verschillende emissiearme staltechnieken beschikbaar zijn om een bepaalde mate van emissiereductie te realiseren. Zij zijn benieuwd of het niet voldoende is als er meerdere leveranciers zijn die technisch gelijkwaardige emissie reducerende staltechnieken kunnen leveren.

Deze leden vragen waarom er voor is gekozen om geen maximale emissiewaarde meer van toepassing te laten zijn op nageschakelde technieken.

De leden van de PvdA-fractie zijn er tevreden mee dat de nieuwe normen gaan gelden voor alle nieuwe dierenverblijven. Deze leden zijn echter ook van mening dat de maximale emissiewaarden (voor ammoniak & fijnstof) moeten gaan gelden voor alle uitbreidingen van bestaande stallen en niet enkel voor uitbreidingen met meer dan 50% van het bebouwde oppervlak van een dierenverblijf. Zij constateren dat met dit ontwerpbesluit, samenhangende met de PAS, het zogenaamde interne salderen mogelijk blijft. De leden van de PvdA-fractie zijn al langere tijd tegenstander van het interne salderen en verzoeken de Staatssecretaris deze keuze te onderbouwen.

Deze leden vragen de Staatssecretaris in te gaan op de stelling dat in het besluit huisvesting een flink onderscheid was opgenomen in de emissie-factor voor ammoniak tussen bedrijven die opstallen of weidegang toepassen en dit verschil nu wegvalt, waardoor een belangrijke stimulans om weidegang te blijven toepassen wegvalt.

De leden van de PvdA-fractie vinden het opmerkelijk dat er voor varkens niet voor wordt gekozen om binnen de Beste Beschikbare Technieken (BBT)-afweging (dus max. 3% extra kosten) de maximale emissiereductie voor ammoniak (tot 70%) te realiseren. Deze leden zijn van mening dat er met luchtwassers grote milieuwinst te boeken is. Zij verzoeken de Staatssecretaris te onderbouwen of het reëel is dat er in 2020 alternatieve emissie reducerende stalsystemen zijn ontwikkeld die vergelijkbare emissiereductie voor ammoniak bewerkstelligen als luchtwassers. De leden van de PvdA-fractie vragen daarnaast waarom er voor wordt gekozen de aanscherping van de emissiewaarde in 2020 alleen voor IPPC-bedrijven te laten gelden.

Deze leden vinden het jammer dat er simpelweg gekozen is om af te zien van het vaststellen van maximale emissiewaarden voor fijnstof emissie voor bestaande stallen. Zij zijn benieuwd welke stappen de Staatssecretaris zal nemen om fijnstof emissie reducerende technieken voor bestaande stallen te ontwikkelen die wel binnen het 1% BBT-criterium vallen.

De leden van de PvdA-fractie constateren dat de 1.100 bedrijven (40% van de bedrijven met gespeende biggen of vleesvarkens) die verouderde stalsystemen hebben, omdat deze niet zijn aangepast aan de BBT onder de regeling voor intern salderen, tot 2020 niet aan de nieuwe normen hoeven te voldoen zolang ze niet uitbreiden. Deze leden zijn van mening dat er grote stappen kunnen worden gezet in de richting van het voldoen aan de maximale fijnstof- en ammoniakemissie, indien ervoor wordt gekozen de niet technisch aangepaste stallen die veruit de meeste emissie veroorzaken versneld uit te faseren. Zij vragen de Staatssecretaris derhalve of de eindtermijn van 2020 voor stallen waarbij intern salderen is toegepast niet met enkele jaren naar voren kan worden gebracht.

De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd of de Staatssecretaris heeft overwogen om de einddatum (2020) van de zogenaamde stoppersregeling (het bevoegd gezag accepteert onder voorwaarden het niet naleven van het besluit huisvesting) naar voren te halen.

Deze leden zijn van mening dat de ingangsdatum van het besluit huisvesting niet kan worden uitgesteld tot het moment waarop de PAS in werking treedt. Zij zijn daarnaast van mening dat de ammoniak- en fijnstof normen niet voor niets worden aangescherpt en vinden het dan ook wenselijk dat ook bedrijven die al in het vergunningentraject zitten en bedrijven die een omgevingsvergunning hebben aan de nieuwe normen van het voorliggende besluit dienen te voldoen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van het Ontwerpbesluit emissiearme huisvestingssystemen landbouwhuisdieren. Deze leden hebben hierover nog vragen.

Ten algemene vragen deze leden waarom de invoering van de verscherping en uitbreiding van de emissiewaarden voor ammoniak bij huisvesting van landbouwhuisdieren niet gelijk op loopt met de invoering van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). De verscherping van het voorliggende besluit is toch overeengekomen met de landbouwsector ten behoeve van ruimte om te ondernemen die de PAS mogelijk zou maken? Aangezien de invoering van de PAS is vertraagd zou het volgens de leden van de CDA-fractie rechtvaardig zijn dat de verscherping van de emissiewaarden voor ammoniak eveneens later, gelijktijdig met de invoering van

de PAS, worden ingevoerd. Is de Staatssecretaris dit eens met deze leden? Zo nee, waarom niet?

De leden van de CDA-fractie vragen of de Staatssecretaris zich realiseert dat ze met het Besluit emissiearme huisvestingssystemen landbouwhuisdieren familiebedrijven in de veehouderij aanjaagt tot verdere schaalvergroting doordat deze zich genoodzaakt zien te investeren in nieuwe stallen of het bedrijf versneld af te bouwen? Wat zijn de verwachtingen van de Staatssecretaris?

Deze leden hebben zorgen over de gevolgen voor individuele vergunningen van het verhogen van de generieke normen in de PAS. Blijven de huidige afgegeven Natuurbeschermingswet-vergunningen geldig ook al worden de normen verhoogd?

Nota van toelichting

De leden van de CDA-fractie vragen een nadere onderbouwing van de aanleiding van het ontwerpbesluit zoals gesteld in de brief van 19 september (Kamerstuk 33 037, nr. 132) en de nota van toelichting bladzijde 9, «De belangrijkste aanleiding voor aanscherping van de maximale emissiewaarden voor ammoniak is de overbelasting van de voor stikstof gevoelige habitats van de Natura 2000-gebieden». Kan de Staatssecretaris aangeven op basis van welke metingen en eventuele berekeningen dit wordt bepaald?

Deze leden vragen waarom de Staatssecretaris er niet voor gekozen heeft om stallen die voldoen aan het huidige besluit huisvesting te vrijwaren van noodzakelijke aanpassingen die worden opgelegd met het voorliggende besluit. Zij vinden het onbegrijpelijk dat vergunde huisvesting een nieuwe vergunning zou moeten aanvragen omdat in het voorliggende besluit de regels worden gewijzigd. Is de Staatssecretaris het met deze leden eens dat voorafgaand aan de inwerkingtreding van dit besluit afgegeven vergunningen voor huisvesting buiten de reikwijdte van dit besluit vallen? De vergunning en bouw van nieuwe stallen is een proces dat een jaar of langer in beslag neemt. Hoe wil de Staatssecretaris deze situatie waarbij ondernemers die al een omgevingsvergunning hebben oplossen, zodat deze ondernemers niet worden geconfronteerd met extra kosten en tijd voor een nieuwe vergunningsaanvraag? De leden van de CDA-fractie vragen wat de Staatssecretaris heeft bezield om geen enkele overgangsregeling voor bijvoorbeeld lopende vergunningsaanvragen in het besluit of voor bijvoorbeeld verleende vergunningen die na 1 januari worden gerealiseerd op te nemen. Is de Staatssecretaris bereid om in het besluit uit te gaan van de vergunde situatie? Deze problematiek van al vergunde bouw van stallen speelt in het bijzonder ook voor vleeskuikenhouderijen die te maken krijgen met aangescherpte fijnstof normen. Deze leden zouden hierover graag een uitgebreide reactie ontvangen.

De leden van de CDA-fractie lezen in het Besluit emissiearme huisvestingssystemen landbouwhuisdieren dat deze niet van toepassing is op melk- en kalfkoeien die in een vrijloopstal worden gehuisvest. Is de Staatssecretaris bereid om «onverharde vloer» te schrappen? Een onverharde vloer is namelijk niet in elke vrijloopstal aanwezig.

Deze leden lezen in paragraaf 2.2 dat «Bovendien zullen de verrijkte kooien op termijn worden uit gefaseerd...». Kan de Staatssecretaris een nadere duiding aan en uitleg geven over deze frase?

De leden van de CDA-fractie constateren dat voor IPPC-bedrijven de maximale emissiewaarden vanaf 1 januari 2020 worden verlaagd. Dit is een nationale kop, die niet voortkomt uit Europese regelgeving. Deze leden vragen wat de woorden van de Minister president Rutte waard zijn toen hij sprak bij de Algemene Politieke Beschouwingen over geen strengere regels.

Deze leden constateren dat om een fijnstof reductie te bewerkstelligen niet veel systemen beschikbaar zijn. Daarnaast acht het ministerie een jaarlijkse kostprijsverhoging van circa 3% redelijk. Zij vragen de Staatssecretaris aan te geven hoe de veehouders de jaarlijkse kostprijsverhoging kunnen doorvoeren naar hun afnemers?

De leden van de CDA-fractie lezen in artikel 2 lid 2 dat voor een aantal systemen het besluit niet van toepassing is. Kan de Staatssecretaris aangeven hoeveel totale emissiewaarde het betreft voor deze uitzondering? Zij vragen een overzicht per categorie in ammoniak in kg NH_3 per jaar en per categorie PM_{10} in gram per dierplaats per jaar.

Recent is door de Tweede Kamer een, door het CDA niet gesteunde, motie van het lid Van Dekken (Kamerstuk 33 792, nr. 3)over een onderzoek naar versneld stopzetten van de productie in bestaande oude varkens- en pluimveestallen aangenomen. Hoe verhoudt de uitwerking van deze motie zich tot artikel 5 (overgangsrecht)? Welke extra inspanningen gaat de Staatssecretaris leveren? Wat zijn de gevolgen van het uitvoeren van deze motie voor de veehouderij?

De leden van de CDA-fractie vragen de Staatssecretaris om toe te lichten of bij het bepalen van het overgangsrecht rekening gehouden wordt met de sociaal economische aspecten van een overgangstermijn tot 1 januari 2020. Zo ja, waar blijkt dat uit? Verwacht de Staatssecretaris dat er in de veehouderij genoeg financiële mogelijkheden zijn om voor 2020 te investeren om te voldoen aan de nieuwe normen? Zo ja, op basis waarvan wordt dit dan geconcludeerd? Zou de Staatssecretaris aan kunnen geven hoeveel veehouderijen per categorie ze verwacht dat er in 2020 zijn?

Vragen en opmerkingen van de leden van de ChristenUnie-fractie

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben kennisgenomen van het ontwerpbesluit emissiearme huisvesting. Zij hebben hierbij enkele vragen.

Deze leden zijn van mening dat extra inspanningen om emissie te verminderen hand in hand moeten gaan met ruimte voor bedrijfsontwikkeling en eenvoudiger procedures. Zij vragen de Staatssecretaris hoe zij dit ziet en hoe zij de samenhang ziet tussen de inwerkingtreding van de PAS en onderhavig besluit.

De leden van de ChristenUnie-fractie vrezen dat het besluit ertoe leidt dat bestaande bedrijven die niet willen uitbreiden extra eisen krijgen opgelegd om bedrijven die wel willen groeien hiervoor de ruimte te geven. Zij achten dit niet wenselijk, aangezien dit mogelijk kostprijsverhoging en schaalvergroting in de hand werkt. Welke mogelijkheden ziet de Staatssecretaris om met name strengere eisen te stellen aan de bedrijven die willen groeien en bestaande bedrijven hierdoor te ontzien?

Deze leden hebben moeite met de vormgeving van de overgangsregeling. Deze zal ertoe leiden dat agrariërs die bezig zijn met bouwen van een nieuwe stal maar hiermee nog niet klaar zijn al aan de nieuwe eisen moeten voldoen. Zij moeten dan een nieuwe vergunning en financiering

aanvragen terwijl ze al bezig zijn met bouwen. Ziet de Staatssecretaris mogelijkheden om het overgangsregime op dit punt te verruimen?

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen in het bijzonder aandacht voor de financiële situatie in de legpluimveehouderij. Deze is al geruime tijd zeer slecht. Tegelijkertijd is de ammoniak- en fijnstof uitstoot toegenomen door de omschakeling van het batterijsysteem naar het scharrelsysteem. Door deze welzijnsmaatregel moet de legpluimveehouderij nu weer extra investeren in stalaanpassingen die niet direct betaald kunnen worden door een hogere opbrengstprijs. Deze leden vragen de Staatssecretaris om hiermee rekening te houden en legpluimveehouders meer tijd te geven om aanpassingen te doen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de SGP-fractie

De leden van de SGP-fractie hebben met enige bezorgdheid kennisgenomen van het Ontwerpbesluit emissiearme huisvestingssystemen landbouwhuisdieren.

Het voorliggende ontwerpbesluit hangt nauw samen met het creëren van ontwikkelruimte in het kader van de PAS. Het is op dit moment echter nog onduidelijk hoeveel ontwikkelruimte het in de verschillende Natura 2000-gebieden op zal leveren en in hoeverre voldoende ontwikkelruimte beschikbaar is voor de landbouw. Deze leden vragen waarom er niet voor is gekozen om de inwerkingtreding van het voorliggende ontwerpbesluit te koppelen aan de inwerkingtreding van de PAS. Zij willen erop wijzen dat veel bedrijven niet kunnen of willen wachten op de PAS en nu bezig zijn met vergunningprocedures in het kader van Natuurbeschermingswet om via interne en/of externe saldering een vergunning te verkrijgen. Als per 1 januari het voorliggende ontwerpbesluit ingevoerd zou worden, inclusief aanpassing van de huidige emissiefactoren, zonder dat de PAS nog van kracht is, voorzien de leden van de SGP-fractie grote problemen. Aanpassing van de emissiefactoren doorkruist stappen die gezet zijn ten aanzien van interne en externe saldering en zet de vergunningverlening op zijn kop. Dat levert vergunning aanvragers nieuwe onzekerheid op en kan ook veel geld kosten. Gaat het kabinet dit voorkomen door de inwerkingtreding uit te stellen?

Deze leden missen een overgangsregeling voor bedrijven die al vergunningen op zak hebben of ver in de vergunningenprocedure zitten, maar nog geen nieuwe stal gebouwd hebben. Onverkorte invoering van het voorliggende ontwerpbesluit zou betekenen dat veel opgestelde bouwtekeningen, plannen en vergunningaanvragen aangepast moeten worden. Dat zou veehouders veel tijd en geld kosten, terwijl dat niet voorzienbaar was en zij zelf voor deze extra kosten moeten opdraaien. Zij vinden dat onrechtvaardig en niet acceptabel. De leden van de SGP-fractie vragen of de Staatssecretaris werk wil maken van een overgangsregeling. Zo nee, waarom niet? Zo ja, aan welke overgangsregeling denkt de Staatssecretaris dan? Deze leden stellen in dit verband voor om aan te sluiten op artikel 1, tweede lid, onderdeel b van het huidige Besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij en het vergunde huisvestingssysteem leidend te laten zijn voor het bepalen van de maximale emissiewaarde. Zij horen graag hoe de Staatssecretaris tegen dit voorstel aankijkt.

In het voorliggende ontwerpbesluit wordt geen onderscheid meer gemaakt tussen weiden en niet-weiden, terwijl weidegang een emissie reducerend effect heeft. Het is voor de leden van de SGP-fractie nog niet duidelijk waarom hiervoor is gekozen.

Deze leden vragen wat het actualiseren van de emissiefactoren betekent voor verleende vergunningen in het kader van de Natuurbeschermingswet. Een hogere emissiefactor kan betekenen dat op papier extra depositie wordt veroorzaakt, terwijl dat in de praktijk niet het geval is. Wat betekent dit voor de houdbaarheid van verleende vergunningen?

Het kabinet heeft ervoor gekozen om voor de pluimveehouderij generiek normen te stellen ten aanzien van de emissie van fijnstof. De leden van de SGP-fractie zetten daar vraagtekens bij. Het probleem zit in met name in de veehouderij intensieve gebieden. Waarom heeft de Staatssecretaris er niet voor gekozen om de normering tot die gebieden te beperken? Deze leden willen erop wijzen dat in andere gebieden gemeenten ruimte hebben om zelf, indien nodig, eisen te stellen.

De leden van de SGP-fractie willen erop wijzen dat emissiefactoren maar een deel van de werkelijkheid weergeven. De belangrijkste bron van ammoniakemissie uit de veehouderij is de mest. Deze mest wordt deels in de stal geproduceerd, maar gaat vervolgens naar externe mestopslag, wordt getransporteerd en vervolgens uitgereden over akkers en weilanden. In elke fase kan ammoniakemissie optreden. Verschillende factoren hebben invloed op de ammoniakvorming en -emissie. Het type huisvestingssysteem is daar één van. Deze leden vragen of het hanteren van emissiefactoren en het eenzijdig afrekenen van bedrijven en ammoniakemissie hierop voldoende recht doet aan de werkelijkheid. Zij geven een voorbeeld. Voor de ammoniakvorming in mest is van belang of sprake is van meer zuurstofarme omstandigheden met anaerobe processen of van meer zuurstofrijke omstandigheden met aerobe processen. Anaerobe processen zorgen voor veel meer ammoniakvorming dan aerobe processen. Verschillende moderne huisvestingssystemen hebben weliswaar een relatief lage emissiefactor, maar sluiten de mest op en stimuleren anaerobe processen met bijbehorende ammoniakvorming. Deze ammoniak komt er een keer uit. Als het niet in de stal is dan wel in mestopslag of bij het uitrijden. Deelt de Staatssecretaris deze analyse? Hoe gaat de Staatssecretaris hier rekening mee houden? Is zij bereid meer ruimte te bieden voor innovatieve methoden en systemen die niet alleen ammoniakemissie in de stal voorkomen, maar ook de ammoniakvorming?

Mede in dit verband vragen de leden van de SGP-fractie aandacht voor het rapport van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OVV) over de gevaren van mestgassen (februari 2014). De OVV wijst daarin op de consequenties en risico's van onder meer emissiearme roostervloeren. Is de veronderstelling juist dat de voorgestelde aanscherping van emissie-eisen deze consequenties en risico's doet toenemen? Is hier rekening mee gehouden?

Deze leden hebben nog een vraag over de quick scan «Trends in ammoniakconcentraties en -emissies». Zij constateren dat het rekenmodel National Emission Model for Agriculture (NEMA) suggereert dat de huidige bijdrage van de emissie bij mestaanwending en de bijdrage van de emissie vanuit stallen c.s. aan de ammoniakdeken over Nederland ongeveer gelijk is. In dit model wordt geen rekening gehouden met de invloed van weersomstandigheden. Het rekenmodel Operationele Prioritaire Stoffen (OPS) berekent dat de bijdrage van de emissie vanuit stallen c.s. aan de ammoniakdeken ongeveer zes keer zo groot is als de bijdrage van de emissie bij mestaanwending. In dit rekenmodel wordt wel rekening gehouden met de invloed van weersomstandigheden en staat daarom dichter bij de werkelijkheid. Is de veronderstelling juist dat in het mest- en ammoniakbeleid bij het kiezen van emissiebeperkende maatregelen met name gerekend wordt met het rekenmodel NEMA? Zo ja, hoe

wordt dan omgegaan met het hiervoor genoemde verschil tussen NEMA en OPS en de bijbehorende vertekening?

Vragen en opmerkingen van de leden van de Partij voor de Dieren-fractie

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie hebben met afkeuring kennisgenomen van het Ontwerpbesluit emissiearme huisvesting landbouwhuisdieren. Deze leden concluderen dat met dit ontwerpbesluit wordt ingezet op een bestendiging van de bioindustrie, waarbij dieren in potdichte stallen worden opgesloten, terwijl de natuur er niet bij gebaat is. Zij willen graag enkele vragen hierover aan de Staatssecretaris stellen.

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vinden het ontwerpbesluit de perfecte illustratie van de spagaat waarin het kabinet zich kennelijk bevindt. Enerzijds heeft ze zich gecommitteerd aan het beschermen van stikstofgevoelige natuur, en anderzijds een verdere groei van de veestapel in dit al zeer veedichte land geen haarbreed in de weg wil leggen. Deze twee doelen staan diametraal tegenover elkaar. Deze leden moeten constateren dat het kabinet kiest voor de economische belangen, maar dit verbloemd met mooiklinkende doekjes voor het bloeden. Met einde-van-de-lijn oplossingen zoals «emissiearme huisvesting» en «luchtwassers» maakt dit kabinet zich schuldig aan greenwashing. Deze technische ingrepen kosten de boeren erg veel geld, erg veel energie en hebben bovendien tot op heden aantoonbaar geen enkele significante verbetering voor de natuur met zich meegebracht. De veronderstelde vrijgekomen ammoniak «ruimte» wordt daarenboven direct weer opgevuld door verdere uitbreidingen van de veestapel. Ondertussen blijft het opruimen van de effecten van deze ammoniakdepositie in de natuur de maatschappij handenvol geld kosten. De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vragen de Staatssecretaris haar eigen wetenschappelijke adviesorganen als het Planbureau voor de Leefomgeving en de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid serieus te nemen door het advies om af te stappen van schaalvergroting en productieverhoging over te nemen. Een krimp van de veestapel is noodzakelijk in een dichtbevolkt en bebouwd land en mag niet langer een taboe zijn voor deze Staatssecretaris. Deze leden roepen de Staatssecretaris op te kiezen voor een volhoudbare Nederlandse landbouw. Inkrimping zorgt voor minder ammoniakuitstoot en brengt de kosten voor het onderhoud van natuurgebieden drastisch omlaag zal. Daarmee komt er ruimte voor ecologische landbouw gericht op markt onderscheidende kwaliteitsproductie. Graag een reactie van de Staatssecretaris hierop. Kan de Staatssecretaris overigens bevestigen dat dieren die weidegang hebben, minder ammoniakuitstoot veroorzaken dan dieren die het jaar rond in dichte stallen moeten leven?

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie willen van de Staatssecretaris weten hoe zij het dierenwelzijn beoordeelt van dieren die in dichte stallen met luchtwassers moeten leven. Is het dierenwelzijnsniveau in een dergelijke stal gelijk aan een open stal met weidegang, danwel vrije uitloop? Op welke manier brengt dit ontwerpbesluit een veehouderij dichterbij waarbij, om met de woorden van het kabinet te spreken, «het dier centraal staat»? Op welke wijze brengt dit ontwerpbesluit de ambitie van de Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij (DUV) dichterbij die luidt «dieren in de Nederlandse veehouderij kunnen hun hele leven lang volledig voorzien in hun ethologische behoeften en die zonder pijn of beperkingen uitvoeren». Kan de Staatssecretaris een aantal concrete voorbeelden noemen van verbeterd dierenwelzijn in emissiearme stallen met luchtwassers? Kan de Staatssecretaris de gemiddelde afschrijftermijnen van de in dit ontwerpbesluit opgenomen stallen een stal noemen?

Kan zij bevestigen dat de stallen die op dit moment volgens de voorschriften in dit ontwerpbesluit worden gebouwd, niet aan de dierenwelzijns- en diergezondheidsstandaarden uit de Uitvoeringsagenda voldoen? Zo ja, kunnen de veehouders straks aanvullende eisen verwachten om volledig aan de DUV te voldoen en wie gaat die aanvullende investeringen betalen? Zo nee, waaruit blijkt dat alle ambities van de Uitvoeringsagenda gehaald worden met de bouw van deze nieuwe stallen?

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie wijzen erop dat luchtwassers en potdichte stallen niet alleen voor de dieren zeer ongezond zijn, waardoor het antibioticagebruik in de vee-industrie erg hoog blijft, maar dat ook de werknemers in de stallen in een zeer ongezond arbeidsklimaat werken. Kan de Staatssecretaris bevestigen dat onder varkens- en pluimveehouders luchtweginfecties relatief veel voorkomen? Heeft zij daar cijfers van? Zo nee, waarom niet en is zij bereid daar onderzoek naar uit te voeren? Wat is het effect van dit ontwerpbesluit op het klimaat en de luchtkwaliteit in de stal? Kan de Staatssecretaris aangeven op welk niveau van verzadiging van de lucht met ammoniak, fijnstof en endotoxinen er op grond van de voorschriften in dit besluit uitgekomen zal worden in de verschillende staltypen, en of dat hoger of lager is dan situatie conform de huidige voorschriften?

II Antwoord/Reactie van de Staatssecretaris

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van het Ontwerpbesluit emissiearme huisvesting landbouwhuisdieren (hierna: het ontwerpbesluit) en hebben hier nog een aantal vragen over. Deze leden zijn zeer kritisch op de invulling van de programmatische aanpak stikstof (PAS).
1. Hoe kan de Kamer nog invloed hebben op de invulling van de PAS? Wanneer kan de voorhang verwacht worden?
Antwoord: *De voorlegging van het ontwerp Programma Aanpak Stikstof is bij beide Kamers gelijktijdig ter inzage gelegd op 10 januari 2015.*

2. Kan de Staatssecretaris uitgebreid toelichten hoe het ontwerpbesluit zich verhoudt tot de praktische invulling van de PAS? Zij vragen tevens wat de noodzaak van het ontwerpbesluit is in relatie tot de invoering van de PAS. Graag een uitgebreide toelichting.
Antwoord: *In het kader van de PAS heeft de toenmalige Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie bij brief aan de Tweede Kamer van 15 december 2011 een maatregelenpakket aangekondigd dat moet leiden tot een reductie van de ammoniakemissie van 10 kiloton per jaar in 2030 ten opzichte van 2013 (Kamerstuk 30 654, nr. 99). Eén van die maatregelen die in de brief worden genoemd, is het beperken van de stalemissies door aanscherping en uitbreiding van de maximale emissiewaarden.[1] Dit ontwerpbesluit geeft uitvoering aan deze maatregel. Het beperken van stalemissie is nodig om de in de PAS voorziene ontwikkelingsruimte te realiseren, welke ook voor de veehouderij van belang is. Daarnaast is aanscherpen van de maximale emissiewaarden voor ammoniak nodig vanwege de ontwikkeling van de stand der techniek (toepassen van BBT). Er zijn sinds inwerkingtreding van het Besluit huisvesting diverse nieuwe emissiearme systemen beschikbaar, die aanscherpen van de maximale emissiewaarden noodzakelijk maken.*

3. Voorts vragen deze leden wat de te verwachten noodzakelijke financiële investeringen zijn voor de gehele landbouw, per sector en gemiddeld per

[1] Kamerstuk 30 654, nr. 99, blz. 2 en 7–8.

bedrijf als gevolg de invoering van dit ontwerpbesluit? Acht de Staatssecretaris deze investeringen rechtvaardig en redelijk? Graag een toelichting.
Antwoord*: De financiële investering zijn alleen aan de orde bij de bouw van een nieuwe stal of een grotere uitbreiding van een stal. Hiermee wordt aangesloten bij het investeringsritme van een bedrijf. Berekend is wat de toename is van de jaarlijkse kosten vanwege de extra investering in een emissiearme stal. Daarnaast is rekening gehouden met de vervangingstermijnen van stallen, omdat de eisen pas gaan gelden bij de bouw van een nieuwe stal of een uitbreiding van een stal. De totale meerkosten voor ammoniak lopen op van ongeveer € 1,0 miljoen in 2015 tot circa € 8,3 miljoen in 2020 en tot ongeveer € 37,3 miljoen in 2030. Deze kosten komen tot 2020 geheel voor rekening van melkveebedrijven en bedrijven met opfokhennen. Vanaf 2020 krijgen ook bedrijven die vleeskalveren, vleesvarkens, zeugen of vleeskuikens houden met extra kosten te maken. Voor gespeende biggen, kraamzeugen, leghennen, (groot)ouderdieren van leghennen en (groot)ouderdieren van vleeskuikens (in opfok) gelden geen meerkosten. De bouw van een emissiearme stal ten opzichte van een traditionele stal voor deze diercategorieën geeft geen meerkosten.*
De totale meerkosten voor de pluimveesector voor fijn stof bedragen in 2015 circa € 0,6 miljoen, in 2020 in totaal circa € 3,6 miljoen en in 2030 ongeveer € 9,6 miljoen.

Ik acht deze investeringen rechtvaardig en redelijk omdat de jaarlijkse meerkosten niet meer bedragen van 3% van de totale jaarkosten van een bedrijf en omdat er alleen sprake is van kosten als een bedrijf toch al van plan is om te investeren in een nieuwe stal of uitbreiding van een stal. Ook voor de pluimveebedrijven die en ammoniak en fijn stof maatregelen moeten nemen, zijn de cumulatieve meerkosten minder dan 3% van de totale jaarkosten van een bedrijf.

Bestaande bedrijven krijgen dus niet te maken met extra investeringen. Hiervoor geldt een uitzondering en dat zijn de bedrijven die in de huidige situatie met intern salderen voldoen aan de maximale emissiewaarden en bij inwerkingtreding van het nieuwe besluit niet meer voldoen. Deze bedrijven krijgen 5 jaar de tijd om hun bedrijf aan te passen. Dit is uitsluitend van toepassing op een klein aantal varkensbedrijven en wordt veroorzaakt door actualisering van de emissiefactoren en het vervallen van het onderscheid in hokoppervlak. Dat laatste was een wens van de sector om de bedrijfsvoering flexibeler te maken.

4. Draagt het ontwerpbesluit op enigerlei wijze bij aan de vermindering van regeldruk zoals afgesproken in het regeerakkoord? Zo ja, op welke wijze?
Antwoord*: Het ontwerpbesluit draagt niet bij aan vermindering van regeldruk. Het ontwerpbesluit is voortzetting van bestaande regelgeving en omvat een getalsmatige aanpassing en uitbreiding van bestaande ammoniakeisen en nieuwe eisen voor fijn stof.*

De leden van de VVD-fractie vragen waarom de Staatssecretaris kiest voor invoering van extra maatregelen voor de veehouderij terwijl niet duidelijk is hoe de verdeling van de ontwikkelingsruimte ten goede komt aan de veehouderij.
5. Is de Staatssecretaris bereid om de invoering van dit besluit op te schorten tot duidelijk is hoe de PAS er in de praktijk uit komt te zien? Zo nee, waarom niet? En wat zijn de argumenten van de Staatssecretaris om de sector te overtuigen dat deze maatregelen noodzakelijk zijn terwijl de effectiviteit van de maatregelen en de ontstane ontwikkelingsruimte niet duidelijk zijn?

Antwoord*: De invoering van het ontwerpbesluit huisvesting is gekoppeld aan de PAS omdat bij de berekening van de ontwikkelingsruimte rekening is gehouden met de effecten van emissiereductie als gevolg van de werking van dit besluit op depositie en daarmee op de beschikbare ontwikkelingsruimte. De wijziging van de maximale emissiewaarden in Besluit huisvesting is uitgangspunt bij de overeenkomst Generieke Maatregelen van de Staatssecretaris van EZ met de landbouwsector. Deze overeenkomst heeft tot doel een ammoniakemissiereductie van 10 kton in 2030 te bereiken, waarvan 56% van het effect beschikbaar wordt gesteld als ontwikkelingsruimte. De ammoniakemissiereductie die bereikt wordt door de wijziging van het besluit huisvesting is onderdeel van het afgesproken pakket maatregelen. De sector ondersteunt de overeenkomst en de maatregelen die getroffen worden in het voorliggende ontwerpbesluit.*

Deze leden lezen dat Nederland voor wat betreft de totale ammoniakemissie onder het huidige plafond vanuit de National Emission Ceilings (NEC)-richtlijn zit. Voorts lezen zij dat wordt voorgesteld het emissieplafond in 2020 en 2030 te verlagen.
6. De leden van de VVD-fractie vragen hoe laag het plafond wordt en of de verwachting is dat Nederland onder dit plafond zal blijven binnen bestaand beleid?
Antwoord*: Op grond van de NEC-richtlijn geldt vanaf 2010 voor Nederland een emissieplafond voor ammoniak van 128 kiloton per jaar. Uit het RIVM-rapport «Emissions of transboundary air pollutants in the Netherlands 1990–2010, Informative Inventory Report 2012» blijkt dat de totale ammoniakemissie in Nederland in 2012 onder het plafond zit. Uit de meest recente berekeningen waarbij de nieuwste wetenschappelijke inzichten zijn gebruikt, blijkt echter dat de totale ammoniakemissie in Nederland in 2013 rond of net boven dit plafond zit. In maart 2015 zullen de definitieve cijfers bekend gemaakt worden. Gezien de ontwikkelingen met de herberekening van de emissiecijfers en omdat de ammoniakemissie rond het emissieplafond zit, is het nu niet aan te geven of het ontwerpbesluit nodig is om onder het emissieplafond te komen of te blijven.*

De Europese Commissie heeft op 18 december 2013 een voorstel ingediend om dit emissieplafond in twee stappen (in 2020 en 2030) te verlagen. De emissiedoelen in het voorstel van de Europese Commissie zijn gesteld in de vorm van relatieve emissiereductieverplichtingen in 2020 en 2030, ten opzichte van 2005. Voor ammoniak betekent dit in het voorstel een reductie van 13% in 2020 ten opzichte van 2005 en 25% in 2030 ten opzichte van 2005. De reductieverplichting voor 2020 is direct overgenomen uit het in 2012 herziene Gothenburg Protocol, behorende bij de UNECE Convention on Long Range Transboundary Air Pollution (CLRTAP). De reductieverplichting voor 2030 is nog een voorstel. Uit de meest recente ramingen voor 2020 en 2030 blijkt dat aan de voorgestelde emissiereductieverplichtingen in 2020 en 2030 zal worden voldaan. Hoewel het dus nog onduidelijk is of het ontwerpbesluit nodig is om te voldoen aan het NEC-plafond, is het ontwerpbesluit wel nodig met het oog op de noodzakelijke bescherming van de Natura 2000 gebieden in samenhang met het creëren van ontwikkelingsruimte in de PAS en het toepassen van BBT, zoals vermeld in mijn antwoord op vraag 2.

In het ontwerpbesluit wordt een aantal keer opgemerkt dat de afwegingen en de modellen geënt zijn op de bestaande technieken.
7. Kan de Staatssecretaris een uitgebreide toelichting geven op de nieuwe ontwikkelingen en innovaties ten aanzien van emissiearme huisvesting die niet meegenomen worden in het ontwerpbesluit? Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan het beluchten van mest. Kan de Staatssecretaris

een overzicht geven van emissiebeperkende systemen en de effecten daarvan op de ammoniakemissie?
Antwoord*: Nee, er is geen overzicht beschikbaar van in ontwikkeling zijnde emissiebeperkende systemen en effecten daarvan op de ammoniakemissie. De maximale emissiewaarden zijn gebaseerd op het toepassen van BBT (beste beschikbare technieken). Dat betekent onder andere dat de technieken beschikbaar moeten zijn. Uitgangspunt zijn de technieken die zijn opgenomen in de Regeling ammoniak en veehouderij. Het bedrijfsleven kan nieuwe technieken ter beoordeling voorleggen aan de Technische adviescommissie Rav voor opname in deze regeling.*

In het ontwerpbesluit krijgen bedrijven ongeacht de situatie en inspanningen over de afgelopen jaren vanaf 2015 vijf jaar de tijd om aan het nieuwe emissieplafond te voldoen. Veelal betreft het kleinere agrarische bedrijven die deze financiële stap niet zomaar kunnen overbruggen.
8. Is de Staatssecretaris bereid de overgangsperiode van vijf jaar te verlengen dan wel te versoepelen? Zo nee, waarom niet?
Antwoord*: Nee, ik zie geen reden om de overgangsperiode te verlengen. Er worden namelijk geen nieuwe eisen gesteld aan bestaande stallen, zodat er geen sprake is van een overgangsperiode. Zoals reeds genoemd in het antwoord op vraag 3 krijgt slechts een klein aantal varkensbedrijven te maken met extra investeringen in bestaande stallen, waarvoor de overgangstermijn van toepassing is. De datum van 1 januari 2020 is gekoppeld aan de eindtermijn van de stoppersregeling die onderdeel is van het Actieplan Ammoniak. Dit geeft helderheid in regelgeving omdat vanaf dat moment alle veehouderijen moeten voldoen aan het nieuwe Besluit huisvesting.*

Op pagina 15 van het ontwerpbesluit schrijft de Staatssecretaris dat de gevolgen voor een gemiddeld bedrijf acceptabel zijn.
9. Wat verstaat de Staatssecretaris onder een gemiddeld bedrijf in de betreffende veehouderijtak?
Antwoord*: Hiermee wordt een bedrijf met een gemiddelde bedrijfsomvang bedoeld.*

Voorts hebben de leden van de VVD-fractie nog vragen over het overgangsrecht in het ontwerpbesluit.
10. Hoe gaat de Staatssecretaris om met bedrijven die in een vergunningstraject zitten en bijna tot een vergunning komen of de verbouw afronden en met voorliggend besluit weer opnieuw moeten beginnen? Wie draagt de financiële consequenties en de gevolgen van het tijdsverlies? Neemt de Staatssecretaris de gevolgen van de nieuwe vergunningaanvragen ook mee in de financiële gevolgen voor de ondernemers die voortvloeien uit het besluit?
Antwoord*: Ik zal voorzien in een overgangsregeling voor dit soort situaties. De intentie is om de overgangsregeling te koppelen aan de omgevingsvergunning bouwen en de nadelige financiële gevolgen zo beperkt mogelijk te houden. Ik ben in overleg met de sector en met gemeenten over de exacte invulling van deze overgangsregeling.*

Deze leden vragen hoe de weidegang zich relateert tot het ontwerpbesluit.
11. Op welke wijze wordt rekening gehouden met de effecten op de ammoniakemissie door weidegang? Op welke wijze kan de Staatssecretaris weidegang stimuleren en hoe is dit vertaald in dit ontwerpbesluit? En als de Staatssecretaris er niet voor kiest weidegang te stimuleren door middel van deze wet, waarom niet?
Antwoord*: Dit besluit is erop gericht eisen te stellen aan een staltechniek uitgaande van het toepassen van BBT. Dit besluit is daarom niet het juiste middel om weidegang te stimuleren. Weidegang wordt echter wel op een andere manier gestimuleerd. De Provincie houdt namelijk bij het verlenen*

van een Nb-wetvergunning rekening met een lagere emissie als beweiden wordt toegepast. Ter ondersteuning daarvan wordt een nieuwe bijlage aan de Regeling ammoniak en veehouderijen toegevoegd. Op dit moment bevat deze regeling emissiefactoren gebaseerd op staltechniek. In de nieuwe bijlage worden emissiereducerende voer- en managementmaatregelen, waaronder weidegang, opgenomen die vervolgens door de provincies kunnen worden gebruikt bij de bepaling van het beslag op de ontwikkelingsruimte als er onder de PAS een Nb-wet vergunning wordt verleend. Op deze manier krijgen bedrijven met beweiden gemakkelijker een Nb-wetvergunning.

De leden van de VVD-fractie hebben ook oog voor de gevolgen voor de varkenshouderij. De emissiefactoren voor vleesvarkens gaan omhoog en het plafond neemt ook toe. Dat gebeurt zonder dat er daadwerkelijk iets aan het bedrijf verandert, maar zal wel aangepast moeten worden in de reeds vergeven vergunningen.
12. Welke rol kan de gemeente hierin spelen? Kan de Staatssecretaris nader ingaan op de gevolgen voor de vergeven vergunningen? In de PAS wordt wel met de nieuwe normen rekening gehouden, maar hoe wordt met de praktijk rekening gehouden? Kan de Staatssecretaris ook ingaan op de financiële gevolgen van het verkrijgen van een nieuwe vergunning? Gaat de Staatssecretaris gemeenten motiveren om hier coulance toe te passen? Graag een toelichting.
Antwoord*: Uitgangspunt voor bestaande rechten bij een veehouderij is het aantal dieren en het toegepaste stalsysteem en niet de emissie. Op basis van dit uitgangspunt hoeven bestaande vergunningen niet te worden aangepast. Er is derhalve geen sprake van nieuwe vergunningen.*

Deze leden hebben begrepen dat in een aantal natuurbeschermingswetvergunningen alleen de depositie op natuurgebieden is opgenomen. In andere vergunningen worden ook emissies of het aantal dieren benoemd.
13. Als de depositie op papier toeneemt, maar feitelijk niet verandert, wat zijn dan de gevolgen voor de verkregen natuurbeschermingswetvergunning?
Antwoord*: Nb-wetvergunningen worden afgegeven op basis van dezelfde uitgangspunten als omgevingsvergunningen milieu. De basis daarvoor is het aantal dierplaatsen in dierverblijven en de daarbij behorende emissiefactor per dierplaats welke afhankelijk is van het stalsysteem. Een eenmaal afgegeven Nb-wetvergunning is onherroepelijk en verandert niet als bijvoorbeeld de emissiefactor verandert. Dus als de depositie op papier toeneemt maar feitelijk niet verandert, blijft de Nb-wetvergunning van kracht.*

Voor bedrijven met een Integrated Prevention Pollution and Control (IPPC)-installatie wordt aangekondigd dat de maximale emissiewaarden beperkt worden.
14. Heeft de noodzaak voor deze aanpassing te maken met Europese regelgeving? Zo ja, welke regelgeving? Zo nee, waarom kiest de Staatssecretaris hier dan toch voor? Tenslotte vragen de leden van de VVD-fractie hoe het voorstel zich verhoudt tot Europese regels en het gelijke speelveld. Is er sprake van een nationale kop? Zo ja, waarom kiest de Staatssecretaris daarvoor? Zo nee, waarom niet?
Antwoord*: De aanscherping in 2020 is beperkt tot IPPC-bedrijven in het geval van varkensbedrijven en pluimveehouderijen. Hiermee worden de kleinere bedrijven ontzien. Deze aanscherping is op grond van de BBT-afweging mogelijk. De maximale emissiewaarden passen binnen de bandbreedtes van de herziene Europese BREF intensieve pluimvee- en varkenshouderij die momenteel in een afrondend stadium is. Er is dus geen sprake van een nationale kop.*

Het ontwerpbesluit is niet noodzakelijk vanuit de Europese IPPC-richtlijn (inmiddels Richtlijn industriële emissies) Zoals reeds aangegeven in mijn antwoord op vraag 6 is het ontwerpbesluit nodig vanwege de PAS (reductie ammoniak) en het toepassen van BBT. Daarnaast zijn de maximale emissiewaarden voor fijnstof nodig in het kader van het NSL.

Trends in ammoniakconcentraties en -emissies; een quick scan

De leden van de VVD-fractie lezen dat de uitkomsten van de Quickscan nog altijd niet kunnen uitsluiten waarom de modellen en metingen niet overeenkomen. Als reden wordt het weer of de locaties van meetstations genoemd.
15. Is de Staatssecretaris van mening dat zij al besluiten kan nemen? Zo ja, waarom? Zij vragen daarnaast waarom er niet direct op de locatie gemeten wordt in plaats van aan de hand van modellen?
Antwoord*: Modellen zijn onmisbaar om landsdekkende uitspraken te kunnen doen over emissie, concentratie en depositie en om verwachtingen daarover naar de toekomst te kunnen doen. Bovendien geven de modellen een zo goed mogelijk weergave van de werkelijkheid. Dit is vorig jaar nog in een internationale review bevestigd. Het meten van ammoniakemissies en deposities kost veel tijd en is duur. Het is niet mogelijk om door metingen vast te stellen wat de bijdrage is van een bron op de ammoniakdepositie op elke hectare afzonderlijk van natuurgebieden. Met behulp van metingen worden de berekeningen gekalibreerd. Modelberekeningen zijn ook noodzakelijk om de effecten van voorgenomen bedrijfsuitbreidingen te kunnen bepalen, zodat beoordeeld kan worden of een toestemmingsbesluit kan worden verleend.*

16. Deze leden lezen dat de werkgroep het onwaarschijnlijk acht dat het verschil in trends alleen het gevolg is van een overschatting van de effectiviteit van het ammoniakbeleid – deelt de Staatssecretaris deze mening? Wat is het gevolg daarvan voor de beleidskeuzes van de Staatssecretaris?
Antwoord*: Ja deze mening deel ik. In de brief van 21 oktober 2014 (Kamerstuk 33 037 nr. 134) heeft de Staatssecretaris van EZ aangegeven welke stappen er worden gezet.*

17. De leden van de VVD-fractie lezen dat in andere landen een daling van enkele procenten van de emissie wordt gemeld, maar zijn deze cijfers wel betrouwbaar? Hebben zij soortgelijke onzekerheden in zich zoals dat bij de Nederlandse schattingen en metingen het geval is? Wat gaat de Staatssecretaris doen om dit verschil te verhelderen?
Antwoord*: De emissieregistraties die door onze buurlanden worden uitgevoerd, verlopen volgens een in Europese kader afgestemde methodiek. Dit maakt het vergelijken van emissies uit verschillende landen met elkaar mogelijk. Als andere landen in officiële publicaties emissiedalingen rapporteren, dan zijn deze betrouwbaar en van vergelijkbare kwaliteit als de Nederlandse cijfers.*

Over het Landelijk Meetnet Luchtkwaliteit (LML) en het Meetnet Ammoniak in Natuurgebieden (MAN) wordt geschreven dat hun metingen een relatief goed beeld van de gemiddelde ammoniakconcentratie in Nederland geven.
18. Kan de Staatssecretaris nagaan in hoeverre en op welke wijze zij hun metingen van waarde schatten voor de lokale praktijk? Zo hebben buitenlandse emissies een wat grotere invloed op de MAN metingen (20%), omdat een aantal MAN-locaties dicht bij de grens staat. Hoe anticipeert de Staatssecretaris op deze externe factoren? Beschouwt de Staatssecretaris deze feiten als zijnde relevant? Zo ja, op welke wijze betrekt zij deze feiten bij haar afweging? Zo nee, waarom niet?

Antwoord*: Het LML en MAN geven een landelijk beeld van de ammoniakconcentratie in Nederland. Voor de bepaling van de lokale ammoniakdepositie wordt gebruik gemaakt van berekeningen. De uitkomsten van de verschillende meetpunten zullen worden benut om te beoordelen of de berekening van lokale ammoniakdepositie nauwkeurig kan worden gemaakt. De hoogte van de buitenlandse emissie zijn bekend en worden betrokken in het berekeningsmodel.*

In tabel 2 op pagina 15 van het ontwerpbesluit wordt opgemerkt dat de invloed op de berekende emissies door niet-landbouw bronnen, die nog niet worden meegenomen door emissieregistratie, nog niet is uitgezocht.
19. Waarom is dit nog niet gebeurd? Gaat dat op termijn wel gebeuren? Op welke wijze kunnen de uitkomsten daarvan tot bijsturing van het beleid leiden?
Antwoord: *In tabel 2 op pagina 15 van de quick scan staan factoren genoemd die mogelijk van invloed zijn op de berekende emissies vanuit de landbouw binnen NEMA. Daarnaast vindt ammoniakemissie plaats uit niet-landbouwbronnen. Deze niet-landbouwbronnen worden door Emissie Registratie (ER), voor zover deze bekend zijn, meegenomen bij de bepaling van de totale ammoniakemissie in Nederland. Indien «nieuwe» niet-landbouwbronnen in beeld komen, worden die na aanvullend onderzoek door ER meegenomen bij de berekening van de landelijke emissie. Bijsturen van beleid naar aanleiding van nieuwe bronnen is afhankelijk van de aard en omvang van deze bronnen.*
20. Kan de Staatssecretaris aangeven of zij alle aanbevelingen op pagina 19 en 20 van het ontwerpbesluit overneemt? Zo nee, welke niet en waarom niet? Tenslotte hebben de leden van de VVD-fractie bij de begrotingsbehandeling gevraagd om de cijfers en metingen vanaf 1990 toen de modellen in gebruik zijn genomen. Op welke termijn kunnen deze leden deze cijfers verwachten?
Antwoord*: Bij de aanbieding van de quick scan aan de Kamer heeft de Staatssecretaris van Economische Zaken aangegeven dat de aanbevelingen van de CDM over genomen worden (Kamerstuk 33 037, nr. 134). Zodra het plan van aanpak inclusief de planning bekend is, zal Uw Kamer geïnformeerd worden.*
Bij de begrotingsbehandeling heeft de Staatssecretaris van Economische Zaken toegezegd om cijfers en metingen vanaf 1990 beschikbaar te stellen aan de Kamer. Het is ook één van de aanbevelingen uit de quick scan om met name deze periode nader te analyseren op basis van de huidige kennis. De Staatssecretaris van Economische Zaken zal uw Kamer binnenkort informeren over de verdere aanpak van de aanbevelingen uit de quick scan.

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie hebben kennisgenomen van het Ontwerpbesluit emissiearme huisvesting landbouwhuisdieren. Zij hebben een aantal vragen en opmerkingen waar ze de Staatssecretaris verzoeken op in te gaan.

Deze leden zijn tevreden dat de Staatssecretaris het initiatief neemt om het Besluit ammoniakemissie huisvesting landbouwhuisdieren te vervangen voor een breder besluit, met aangescherpte normen, voor stikstof én fijnstof. Zij steunen de beperking van de ammoniak- en fijnstof emissie uit stellen van harte. De bedenkingen van de leden van de PvdA-fractie hebben dan ook vooral betrekking op de reikwijdte van en normering in dit voorstel.
21. De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd in hoeverre de ammoniaknormen in dit ontwerpbesluit een daadwerkelijke oplossing bieden voor de overbelasting van gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden.

Antwoord*: Stalemissies hebben een relatief grote bijdrage aan de depositie in N2000 gebieden. Dit is in de quick scan herbevestigd op basis van metingen en berekeningen van de ammoniakconcentratie en -depositie. Sturen op emissiereductie bij stallen zal dus effectief zijn. Berekend is dat met deze aanscherping de depositie daalt. Hiermee wordt beoogd om de overbelasting van gevoelige habitats te verminderen en tegelijkertijd ontwikkelruimte te creëren. Met AERIUS is het mogelijk het effect van deze maatregelen te kwantificeren per gebied.*

Deze leden zijn van mening dat het niet wenselijk is dat de huidige maximale emissiewaarden 12 jaar geleden (in 2002) voor het laatst zijn aangescherpt, terwijl er sindsdien veel nieuwe huisvestingsystemen zijn geïntroduceerd.
22. Zij vragen de Staatssecretaris of het mogelijk is om in het besluit op te nemen dat de maximale emissiewaarden voortaan elke 5 jaar worden herijkt.
Antwoord*: Ja, dit is in principe mogelijk. Het is ook gebruikelijk om regelmatig te bezien of regelgeving nog wel actueel is, zeker in het kader van het toepassen van de beste beschikbare technieken. In dit geval is er echter geen bijzondere reden om dit expliciet te verankeren in het besluit. In plaats van het opnemen van een vaste termijn is het beter om de termijn te laten afhangen van de ontwikkeling van nieuwe technieken. Overigens is in de «overeenkomst generieke maatregelen in verband met het programma aanpak stikstof» opgenomen dat eenmaal per 3 jaar een evaluatie van de PAS plaatsvindt. In de overeenkomst is expliciet vermeld dat in het kader van deze evaluatie onderzoek zal plaatsvinden of aanpassing nodig is van de maximale emissiewaarden in het Besluit huisvesting.*

De leden van de PvdA-fractie zijn er mee bekend dat pluimvee de grootste veroorzaker van fijnstof emissie is. Deze leden vinden het gezien de negatieve effecten van fijnstof én microbiële componenten & endotoxine op de volksgezondheid noodzakelijk dat er een maximumemissiewaarde voor fijnstof voor pluimvee wordt vastgesteld.
23. Zij vragen de Staatssecretaris ook waarom er, gezien de risico's voor de volksgezondheid, alleen fijnstof normen voor pluimvee en niet voor varkens worden vastgesteld.
Antwoord*: De pluimveehouderij draagt voor ruim meer dan de helft bij aan de totale emissie van fijn stof uit de veehouderij en is daarmee de belangrijkste bron van fijn stof uit de veehouderij. Bovendien zijn de meeste bedrijven waarbij sprake is van een overschrijding van de grenswaarden voor fijn stof pluimveebedrijven. Daarom is specifiek voor deze sector een onderzoeksprogramma uitgevoerd gericht op de introductie van technieken die de emissie van fijn stof reduceren. Het stellen van emissie-eisen voor de varkenssector wordt vooralsnog niet noodzakelijk geacht.*

24. De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd waarom er wel een uitzondering is gemaakt voor varkens met 2- en 3 sterren van het Beter Leven Kenmerk en voor vrijloopstallen bij de diercategorie melk- en kalfkoeien ouder dan 2 jaar en dit niet het geval is voor biologisch gehouden pluimvee en biologisch gehouden melk- en kalfkoeien ouder dan 2 jaar. Deze leden zijn benieuwd wat de consequenties zijn voor deze biologisch producerende bedrijven.
Antwoord*: Door Wageningen Universiteit zijn adviezen uitgebracht over het toepassen van emissiearme technieken in de biologische veehouderij. Hieruit blijkt dat er vooralsnog onvoldoende emissiearme technieken beschikbaar zijn voor biologische varkenshouderij, zodat de uitzondering nog steeds geldt voor huisvestingssystemen voor biologisch gehouden varkens. Het emissiearm uitvoeren van stallen voor het biologisch houden*

van pluimvee en melkrundvee blijkt wel goed mogelijk. Een groot aantal technieken zijn toepasbaar, zodat hiervoor geen uitzondering meer is opgenomen. Het besluit heeft geen consequenties voor bestaande biologisch producerende bedrijven omdat alleen bij nieuwe stallen of grotere uitbreidingen van stallen de nieuwe eisen gelden.

25. Zij vragen aan de Staatssecretaris waarom er een keuze is gemaakt om de norm voor best beschikbare technieken maximaal een kostentoename van 3% te laten zijn voor nieuwe dierenverblijven, en slechts 1% voor bestaande dierenverblijven. De leden van de PvdA-fractie vragen of dit niet voor een ongelijk speelveld zal zorgen en de vernieuwing van huisvesting in de weg zal staan.
Antwoord*: Het criterium van 1% is gebruikt in de afweging of de maximale emissiewaarden voor fijn stof van toepassing worden op bestaande stallen. Bestaande bedrijven kiezen niet om te investeren, maar worden gedwongen, terwijl bij de bouw van nieuwe stallen toch al sprake is van een investeringsmoment en dus financiële mogelijkheden. Het hanteren van dit 1% criterium heeft ertoe geleid dat er geen extra eisen aan bestaande stallen worden gesteld, maar wel aan nieuwe stallen en ook aan grotere uitbreidingen van bestaande stallen.*

26. Deze leden vragen de Staatssecretaris nader uiteen te zetten waarom het belangrijk is dat er meerdere technisch van elkaar verschillende emissiearme staltechnieken beschikbaar zijn om een bepaalde mate van emissiereductie te realiseren. Zij zijn benieuwd of het niet voldoende is als er meerdere leveranciers zijn die technisch gelijkwaardige emissie reducerende staltechnieken kunnen leveren.
Antwoord*: Bij het vaststellen van BBT moet worden voorkomen dat dit leidt tot een monopoliepositie van een producent of leverancier van een bepaalde staltechniek. In het geval van luchtwassystemen zijn er voldoende leveranciers. Echter het is ook van belang dat het toepassen van een brongerichte techniek (in de stal) mogelijk is en de eisen niet leiden tot het verplicht toepassen van een end-of-pipe techniek. Daarnaast hebben luchtwassystemen (nog) een aantal nadelen, zoals een hoog energieverbruik, het ontstaan van spuiwater en het omgaan met zwavelzuur. De nieuwste ontwikkelingen richten zich met name ook op verbetering van het stalklimaat, zowel voor veehouder als dieren. Het is derhalve ongewenst dat een maximale emissiewaarde er toe leidt, dat uitsluitend luchtwassystemen kunnen worden toegepast. Om deze redenen in aanscherping uitgesteld tot 2020.*

27. Deze leden vragen waarom er voor is gekozen om geen maximale emissiewaarde meer van toepassing te laten zijn op nageschakelde technieken.
Antwoord*: Anders dan in het huidige Besluit huisvesting is geen maximale emissiewaarde opgenomen voor de additionele technieken voor mestbewerking en mestopslag. De maximale emissiewaarde maakte het toepassen van een afgesloten mestloods, die op grond van de BREF voor de intensieve pluimvee- en varkenshouderij als BBT wordt aangemerkt, onmogelijk. Dit is onwenselijk. Bovendien is het toepassen van BBT bij de opslag van mest inmiddels gereguleerd in het Activiteitenbesluit. Het opnemen van een maximale emissiewaarde is daarom niet zinvol meer.*

De leden van de PvdA-fractie zijn er tevreden mee dat de nieuwe normen gaan gelden voor alle nieuwe dierenverblijven.
28. Deze leden zijn echter ook van mening dat de maximale emissiewaarden (voor ammoniak & fijnstof) moeten gaan gelden voor alle uitbreidingen van bestaande stallen en niet enkel voor uitbreidingen met meer dan 50% van het bebouwde oppervlak van een dierenverblijf.

Antwoord: *Oorspronkelijk was het besluit erop gericht om de nieuwe maximale emissiewaarden alleen van toepassing te laten zijn bij de bouw van nieuwe stallen en in het geheel niet bij uitbreidingen van bestaande stallen. Omdat niet voor alle diercategorieën in het huidige besluit een maximale emissiewaarde is opgenomen en uitbreidingen omvangrijk kunnen zijn, werd dit door gemeenten en provincies als onwenselijk beschouwd. Daarom is besloten om de maximale emissiewaarden ook van toepassing te laten zijn bij uitbreidingen, maar alleen bij de relatief grotere uitbreidingen, zodat bij kleinere uitbreidingen de mogelijkheid blijft bestaan om dezelfde emissiearme techniek toe te passen als aanwezig in de bestaande stal. Op deze wijze wordt aangesloten bij het investeringsritme van een bedrijf.*

29. Zij constateren dat met dit ontwerpbesluit, samenhangende met de PAS, het zogenaamde interne salderen mogelijk blijft. De leden van de PvdA-fractie zijn al langere tijd tegenstander van het interne salderen en verzoeken de Staatssecretaris deze keuze te onderbouwen.
Antwoord: *Intern salderen is destijds op uitdrukkelijk verzoek van de Tweede Kamer opgenomen in het Besluit huisvesting. Intern salderen houdt in dat een veehouder er bij de inwerkingtreding van het Besluit huisvesting voor kon kiezen om een bestaande stal niet aan te passen, maar op een andere stal een verdergaande emissiereductie te realiseren dan voorgeschreven en zo per saldo over de gehele inrichting wel te voldoen aan de maximale emissiewaarden. De overgangstermijn voor bestaande stallen in het besluit is inmiddels verstreken, zodat alle stallen, of alle inrichtingen per saldo, nu moeten voldoen aan het besluit. In het nu voorliggende ontwerpbesluit is intern salderen gehandhaafd. Als de mogelijkheid voor intern salderen nu was geschrapt, was er gezien het voorgaande een redelijke overgangstermijn nodig geweest waarbinnen de bestaande stallen alsnog zouden moeten worden aangepast. Ook zonder het schrappen van intern salderen zullen deze oude stallen op enig moment, passend bij de technische levensduur van de stal, worden vervangen en dan alsnog aan de nieuwe, in dit ontwerpbesluit opgenomen, aangescherpte eisen moeten voldoen.*

30. Deze leden vragen de Staatssecretaris in te gaan op de stelling dat in het besluit huisvesting een flink onderscheid was opgenomen in de emissiefactor voor ammoniak tussen bedrijven die opstallen of weidegang toepassen en dit verschil nu wegvalt, waardoor een belangrijke stimulans om weidegang te blijven toepassen wegvalt.
Antwoord: *Dit besluit is erop gericht eisen te stellen aan een staltechniek uitgaande van het toepassen van BBT. Dit besluit is daarom niet het juiste middel om weidegang te stimuleren. Uitgangspunt is dat de eisen die aan de stal worden gesteld voor bedrijven met of zonder weidegang hetzelfde zijn. Dit kan worden bereikt door de lagere emissiefactor voor beweiden te blijven hanteren, maar dit zou tevens betekenen een lagere maximale emissiewaarde voor stallen met weidegang. In plaats daarvan heb ik ervoor gekozen om het verschil in emissiefactoren te laten vervallen. Dit alles laat onverlet dat weidegang wel wordt gestimuleerd, maar op een andere manier. De provincie houdt namelijk bij het verlenen van een Nb-wetvergunning rekening met een lagere emissie als beweiden wordt toegepast. Ter ondersteuning daarvan wordt een nieuwe bijlage aan de Regeling ammoniak en veehouderijen toegevoegd. Op dit moment bevat deze regeling emissiefactoren gebaseerd op staltechniek. In de nieuwe bijlagen worden emissiereducerende voer- en managementmaatregelen, waaronder weidegang, opgenomen die vervolgens door het de provincies kunnen worden gebruikt bij de bepaling van het beslag op de ontwikkelingsruimte als er onder de PAS een Nb-wetvergunning wordt verleend. Op deze manier krijgen bedrijven met beweiden gemakkelijker een Nb-wetvergunning.*

De leden van de PvdA-fractie vinden het opmerkelijk dat er voor varkens niet voor wordt gekozen om binnen de Beste Beschikbare Technieken (BBT)-afweging (dus max. 3% extra kosten) de maximale emissiereductie voor ammoniak (tot 70%) te realiseren. Deze leden zijn van mening dat er met luchtwassers grote milieuwinst te boeken is.
31. Zij verzoeken de Staatssecretaris te onderbouwen of het reëel is dat er in 2020 alternatieve emissie reducerende stalsystemen zijn ontwikkeld die vergelijkbare emissiereductie voor ammoniak bewerkstelligen als luchtwassers.
Antwoord: *Nieuwe ontwikkelingen, waarbij onder andere aandacht voor het stalklimaat zijn in onderzoek en zouden kunnen leiden tot stalsystemen met vergelijkbare emissiereductie. Voorbeelden zijn het conditioneren van stallucht met gebruik van warmtekoude-opslag. Het varkenstoilet in combinatie van koeling van de mest en verwarming en koeling van de vloer heeft een potentiele reductie van 85%. Ook verdere ontwikkeling van het scheiden van mest in de stal wordt gezien als potentiele techniek vanwege verplichte mestverwerking.*

32. De leden van de PvdA-fractie vragen daarnaast waarom er voor wordt gekozen de aanscherping van de emissiewaarde in 2020 alleen voor IPPC-bedrijven te laten gelden.
Antwoord*: De aanscherping in 2020 is beperkt tot IPPC-bedrijven in het geval van varkensbedrijven en pluimveehouderijen. Hiermee worden de kleinere bedrijven ontzien. Deze aanscherping is op grond van de BBT-afweging mogelijk. De maximale emissiewaarden passen binnen de bandbreedtes van de herziene Europese BREF intensieve pluimvee- en varkenshouderij die momenteel in een afrondend stadium is.*

Deze leden vinden het jammer dat er simpelweg gekozen is om af te zien van het vaststellen van maximale emissiewaarden voor fijnstof emissie voor bestaande stallen.
33. Zij zijn benieuwd welke stappen de Staatssecretaris zal nemen om fijnstof emissie reducerende technieken voor bestaande stallen te ontwikkelen die wel binnen het 1% BBT-criterium vallen.
Antwoord*: In 2008 is Wageningen UR Livestock Research gestart met een onderzoeksprogramma gericht op de ontwikkeling en praktische toepassing van technieken die de emissie van fijn stof in de pluimveehouderij reduceren. Dit onderzoeksprogramma is gefinancierd door het Ministerie van EZ. Het onderzoeksprogramma heeft ertoe geleid dat meerdere (additionele) emissiearme technieken in de lijst «emissiefactoren fijn stof voor veehouderij» en de bijlage bij de Regeling ammoniak en veehouderij konden worden opgenomen. Uit het onderzoeksprogramma zijn geen nieuwe kansrijke technieken naar voren gekomen die kunnen voldoen aan het economische criterium voor BTT in bestaande stallen (toename jaarkosten van maximaal 1%).*

De leden van de PvdA-fractie constateren dat de 1.100 bedrijven (40% van de bedrijven met gespeende biggen of vleesvarkens) die verouderde stalsystemen hebben, omdat deze niet zijn aangepast aan de BBT onder de regeling voor intern salderen, tot 2020 niet aan de nieuwe normen hoeven te voldoen zolang ze niet uitbreiden. Deze leden zijn van mening dat er grote stappen kunnen worden gezet in de richting van het voldoen aan de maximale fijnstof- en ammoniakemissie, indien ervoor wordt gekozen de niet technisch aangepaste stallen die veruit de meeste emissie veroorzaken versneld uit te faseren.
34. Zij vragen de Staatssecretaris derhalve of de eindtermijn van 2020 voor stallen waarbij intern salderen is toegepast niet met enkele jaren naar voren kan worden gebracht.
Antwoord*: Er geldt geen eindtermijn voor intern salderen. Als een bedrijf interne saldering heeft toegepast, zodat de inrichting per saldo voldoet*

aan de maximale emissiewaarde van het Besluit huisvesting, geldt er geen termijn waarbinnen de stallen afzonderlijk moeten gaan voldoen. Het overgangsrecht waarop de fractie van de PvdA hier doelt ziet op bedrijven die in de huidige situatie met intern salderen voldoen aan de maximale emissiewaarden, maar bij inwerkingtreding van het nieuwe besluit niet meer voldoen als gevolg van de actualisatie van de emissiefactoren. Deze bedrijven krijgen 5 jaar de tijd om hun bedrijf aan te passen. Ingeschat is dat dit geldt voor ongeveer 1300 varkensbedrijven. De verwachting is dat een groot deel van deze bedrijven reeds in de loop van deze 5 jaar wijzigingen doorvoert. Op dat moment moet direct worden voldaan aan het besluit. Naar verwachting zullen circa 520 bedrijven de noodzakelijke aanpassing uitstellen tot de uiterste datum van de overgangstermijn, 1 januari 2020. Ik acht het niet zinvol om voor dit relatief klein aantal bedrijven de termijn naar voren te schuiven.

35. De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd of de Staatssecretaris heeft overwogen om de einddatum (2020) van de zogenaamde stoppersregeling (het bevoegd gezag accepteert onder voorwaarden het niet naleven van het besluit huisvesting) naar voren te halen.
Antwoord*: In de motie van het lid Van Dekken is de regering verzocht om, samen met de sector en provincies, te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om de productie in bestaande oude varkens- en pluimveestallen versneld te stoppen. Hierbij gaat het om veehouderijen die gebruik maken van de stoppersregeling Actieplan Ammoniak Veehouderij. In de stoppersregeling is de uitfasering van oude stallen vastgelegd van bedrijven die hebben aangeven uiterlijk 2020 te zullen stoppen. Zij mogen goedkopere alternatieve ammoniakemissie reducerende maatregelen nemen.*
Het in de motie gevraagde onderzoek is gestart maar nog niet afgerond. Zodra het onderzoek is afgerond, zal ik de Kamer informeren over de uitkomsten en of het mogelijk is om versneld te stoppen.

36. Deze leden zijn van mening dat de ingangsdatum van het besluit huisvesting niet kan worden uitgesteld tot het moment waarop de PAS in werking treedt. Zij zijn daarnaast van mening dat de ammoniak- en fijnstof normen niet voor niets worden aangescherpt en vinden het dan ook wenselijk dat ook bedrijven die al in het vergunningentraject zitten en bedrijven die een omgevingsvergunning hebben aan de nieuwe normen van het voorliggende besluit dienen te voldoen.
Antwoord*: Zoals ik reeds heb aangegeven in mijn antwoord op vraag 2 is het doel van de aanscherpen van de maximale emissiewaarden voor ammoniak tweeledig, namelijk vanwege de ontwikkeling van de stand der techniek (toepassen van BBT) en in het kader van de PAS om ontwikkelruimte te creëren. Er zijn sinds inwerkingtreding van het Besluit huisvesting diverse nieuwe emissiearme systemen beschikbaar, die aanscherpen van de maximale emissiewaarden noodzakelijk maken. Ik ben het er mee eens dat inwerkingtreding niet hoeft te worden gekoppeld aan inwerkingtreding van de PAS, maar dat de termijn tussen inwerkingtreding van beiden zo kort mogelijk moet zijn. Ook worden maximale emissiewaarden voor fijn stof opgenomen, die onderdeel zijn van het NSL. Ik zal wel voorzien in een overgangsregeling voor lopende aanvragen, zoals ik heb aangegeven in mijn antwoord op vraag 10.*

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van het Ontwerpbesluit emissiearme huisvestingssystemen landbouwhuisdieren. Deze leden hebben hierover nog vragen.
37. Ten algemene vragen deze leden waarom de invoering van de verscherping en uitbreiding van de emissiewaarden voor ammoniak bij

huisvesting van landbouwhuisdieren niet gelijk op loopt met de invoering van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). De verscherping van het voorliggende besluit is toch overeengekomen met de landbouwsector ten behoeve van ruimte om te ondernemen die de PAS mogelijk zou maken?
Antwoord*: Zoals ik heb aangegeven in mijn antwoord op vraag 36 vind ik het niet noodzakelijk dat de inwerkingtreding wordt gekoppeld aan inwerkingtreding van de PAS. Het ontwerpbesluit moet ontwikkelingsruimte gaan opleveren voor de PAS. Deze ontwikkelingsruimte zal slechts heel geleidelijk ontstaan omdat immers alleen extra eisen worden gesteld bij nieuwbouw en bij forse uitbreidingen. Dit is een belangrijke reden om inwerkingtreding niet onnodig te vertragen. Daarnaast is het ontwerpbesluit ook nodig vanwege de ontwikkeling van de stand der techniek en het toepassen van BBT.*

Aangezien de invoering van de PAS is vertraagd zou het volgens de leden van de CDA-fractie rechtvaardig zijn dat de verscherping van de emissiewaarden voor ammoniak eveneens later, gelijktijdig met de invoering van de PAS, worden ingevoerd.
38. Is de Staatssecretaris dit eens met deze leden? Zo nee, waarom niet?
Antwoord*: Het ontwerpbesluit moet juist ruimte bieden voor de PAS. Omdat dit geleidelijk gaat, is het van belang om het ontwerpbesluit voorafgaand aan de PAS in werking te laten treden, zij het dat de termijn tussen inwerkingtreding van de PAS en het ontwerpbesluit emissiearme huisvestingssystemen landbouwhuisdieren zo kort mogelijk is.*

39. De leden van de CDA-fractie vragen of de Staatssecretaris zich realiseert dat ze met het Besluit emissiearme huisvestingssystemen landbouwhuisdieren familiebedrijven in de veehouderij aanjaagt tot verdere schaalvergroting doordat deze zich genoodzaakt zien te investeren in nieuwe stallen of het bedrijf versneld af te bouwen? Wat zijn de verwachtingen van de Staatssecretaris?
Antwoord*: Dit is niet het geval omdat bestaande bedrijven niet te maken krijgen met nieuwe eisen. Het besluit richt zich op eisen bij de bouw van nieuwe stallen en grotere uitbreidingen.*
Voor een klein aantal bedrijven geldt dat het aanpassen van bestaande stallen nodig zal zijn als gevolg van de actualisatie van de emissiefactoren. Voor die gevallen geldt een overgangstermijn. Zie hiervoor het antwoord op vraag 3 en 34.

40. Deze leden hebben zorgen over de gevolgen voor individuele vergunningen van het verhogen van de generieke normen in de PAS. Blijven de huidige afgegeven Natuurbeschermingswet-vergunningen geldig ook al worden de normen verhoogd?
Antwoord*: Nb-wetvergunningen worden afgegeven op basis van dezelfde uitgangspunten als omgevingsvergunningen milieu. De basis daarvoor is het aantal dierplaatsen in dierverblijven en de daarbij behorende emissiefactor per dierplaats welke afhankelijk is van het stalsysteem. Een eenmaal afgegeven Nb-wetvergunning is onherroepelijk en verandert niet als bijvoorbeeld de emissiefactor verandert. Dus als de depositie op papier toeneemt maar feitelijk niet verandert, blijft de Nb-wetvergunning van kracht.*

Nota van toelichting

De leden van de CDA-fractie vragen een nadere onderbouwing van de aanleiding van het ontwerpbesluit zoals gesteld in de brief van 19 september (Kamerstuk 33 037, nr. 132) en de nota van toelichting bladzijde 9, «De belangrijkste aanleiding voor aanscherping van de maximale emissiewaarden voor ammoniak is de overbelasting van de voor stikstof gevoelige habitats van de Natura 2000-gebieden».

41. Kan de Staatssecretaris aangeven op basis van welke metingen en eventuele berekeningen dit wordt bepaald?
Antwoord*: Met OPS-model worden de berekende concentraties en deposities op stikstofgevoelige habitats in beeld gebracht. Deze berekende deposities worden gekalibreerd met metingen vanuit het Landelijk Meetnet Luchtkwaliteit en het Meetnet Ammoniak in Natuurgebieden. Uit de OPS-berekeningen blijkt dat voor veel kwetsbare habitats sprake is van een overbelasting voor stikstof.*

Deze leden vragen waarom de Staatssecretaris er niet voor gekozen heeft om stallen die voldoen aan het huidige besluit huisvesting te vrijwaren van noodzakelijke aanpassingen die worden opgelegd met het voorliggende besluit. Zij vinden het onbegrijpelijk dat vergunde huisvesting een nieuwe vergunning zou moeten aanvragen omdat in het voorliggende besluit de regels worden gewijzigd.
42. Is de Staatssecretaris het met deze leden eens dat voorafgaand aan de inwerkingtreding van dit besluit afgegeven vergunningen voor huisvesting buiten de reikwijdte van dit besluit vallen? De vergunning en bouw van nieuwe stallen is een proces dat een jaar of langer in beslag neemt. Hoe wil de Staatssecretaris deze situatie waarbij ondernemers die al een omgevingsvergunning hebben oplossen, zodat deze ondernemers niet worden geconfronteerd met extra kosten en tijd voor een nieuwe vergunningsaanvraag? De leden van de CDA-fractie vragen wat de Staatssecretaris heeft bezield om geen enkele overgangsregeling voor bijvoorbeeld lopende vergunningsaanvragen in het besluit of voor bijvoorbeeld verleende vergunningen die na 1 januari worden gerealiseerd op te nemen. Is de Staatssecretaris bereid om in het besluit uit te gaan van de vergunde situatie? Deze problematiek van al vergunde bouw van stallen speelt in het bijzonder ook voor vleeskuikenhouderijen die te maken krijgen met aangescherpte fijnstof normen. Deze leden zouden hierover graag een uitgebreide reactie ontvangen.
Antwoord*: Ik zal voorzien in een overgangsregeling voor dit soort situaties. De intentie is om de overgangsregeling te koppelen aan de omgevingsvergunning bouwen en de nadelige financiële gevolgen zo beperkt mogelijk te houden. Ik ben in overleg met de sector en met gemeenten over de exacte invulling van deze overgangsregeling.*

De leden van de CDA-fractie lezen in het Besluit emissiearme huisvestingssystemen landbouwhuisdieren dat deze niet van toepassing is op melk- en kalfkoeien die in een vrijloopstal worden gehuisvest.
43. Is de Staatssecretaris bereid om «onverharde vloer» te schrappen? Een onverharde vloer is namelijk niet in elke vrijloopstal aanwezig.
Antwoord*: Ik zal de definitie van vrijloopstal herzien, zodat ook een vorm van een verharde vloer mogelijk is. Aandachtspunt hierbij is dat moet worden voorkomen dat stallen met andere kenmerken onder de definitie van vrijloopstal gaan vallen.*

Deze leden lezen in paragraaf 2.2 dat «Bovendien zullen de verrijkte kooien op termijn worden uit gefaseerd...».
44. Kan de Staatssecretaris een nadere duiding aan en uitleg geven over deze frase?
Antwoord*: Vanaf 1 januari 2021 is het toepassen van verrijkte kooien verboden op grond van artikel 2 van het Legkippenbesluit 2003.*

De leden van de CDA-fractie constateren dat voor IPPC-bedrijven de maximale emissiewaarden vanaf 1 januari 2020 worden verlaagd. Dit is een nationale kop, die niet voortkomt uit Europese regelgeving.
45. Deze leden vragen wat de woorden van de Minister president Rutte waard zijn toen hij sprak bij de Algemene Politieke Beschouwingen over geen strengere regels.

Antwoord*: De aanscherping in 2020 is beperkt tot IPPC-bedrijven in het geval van varkensbedrijven en pluimveehouderijen. Hiermee worden de kleinere bedrijven ontzien. Deze aanscherping is op grond van de BBT-afweging mogelijk. De maximale emissiewaarden passen binnen de bandbreedtes van de herziene Europese BREF intensieve pluimvee- en varkenshouderij die momenteel in een afrondend stadium is. Er is dus geen sprake van een nationale kop.*
Het ontwerpbesluit is niet noodzakelijk vanuit de Europese IPPC-richtlijn (inmiddels Richtlijn industriële emissies). Zoals reeds aangegeven in mijn antwoord op vraag 6 is het ontwerpbesluit nodig vanwege de PAS (reductie ammoniak) en het toepassen van BBT. Daarnaast zijn de maximale emissiewaarden voor fijnstof nodig in het kader van het NSL.

Deze leden constateren dat om een fijnstof reductie te bewerkstelligen niet veel systemen beschikbaar zijn. Daarnaast acht het ministerie een jaarlijkse kostprijsverhoging van circa 3% redelijk.
46. Zij vragen de Staatssecretaris aan te geven hoe de veehouders de jaarlijkse kostprijsverhoging kunnen doorvoeren naar hun afnemers?
Antwoord*: De mogelijkheden om dit onderdeel van de kostprijs door te berekenen zijn niet anders dan die voor het doorberekenen van de andere onderdelen van de kostprijs. De term «jaarlijkse kostprijsverhoging» die de fractie van het CDA gebruikt roept misschien misverstanden op. Als er een nieuwe stal wordt gebouwd zal er sprake zijn van een extra investering, welke inderdaad doorwerkt in de kostprijs in de daarop volgende jaren. Het is echter niet zo dat er jaarlijks opnieuw een verdere kostprijsverhoging zal zijn.*

De leden van de CDA-fractie lezen in artikel 2 lid 2 dat voor een aantal systemen het besluit niet van toepassing is.
47. Kan de Staatssecretaris aangeven hoeveel totale emissiewaarde het betreft voor deze uitzondering? Zij vragen een overzicht per categorie in ammoniak in kg NH_3 per jaar en per categorie PM_{10} in gram per dierplaats per jaar.
Antwoord*: Op grond van de op dit moment aanwezige huisvestingssystemen die onder deze uitzondering vallen, is de hoeveelheid ammoniak verwaarloosbaar. Het zal nog moeten blijken of deze hoeveelheid ammoniak in de toekomst significant wordt.*

Recent is door de Tweede Kamer een, door het CDA niet gesteunde, motie van het lid Van Dekken (Kamerstuk 33 792, nr. 3)over een onderzoek naar versneld stopzetten van de productie in bestaande oude varkens- en pluimveestallen aangenomen.
48. Hoe verhoudt de uitwerking van deze motie zich tot artikel 5 (overgangsrecht)? Welke extra inspanningen gaat de Staatssecretaris leveren? Wat zijn de gevolgen van het uitvoeren van deze motie voor de veehouderij?
Antwoord*: Zie voor de uitvoering van deze motie mijn antwoord op vraag 35. Veehouders die deelnemen aan de Stoppersregeling maar besluiten niet te stoppen moeten op 1 januari 2020 alsnog aan de eisen van het huidige besluit voldoen. In het ontwerpbesluit is aangesloten op deze eindtermijn van de Stoppersregeling: het overgangsrecht uit artikel 5 van het ontwerpbesluit geldt ook tot 1 januari 2020. Ik benadruk nogmaals dat in het ontwerpbesluit in het algemeen geen extra eisen worden gesteld aan bestaande stallen. Het overgangsrecht heeft dan ook alleen betrekking op bedrijven die interne saldering hebben toegepast om aan de eisen van het huidige besluit te voldoen en die daaraan straks niet meer voldoen als gevolg van de actualisatie van de emissiefactoren. Door deze overgangstermijn aan te laten sluiten op de eindtermijn van de Stoppersregeling ontstaat voor de bedrijven die na afloop van die regeling alsnog besluiten om door te gaan duidelijkheid: zij moeten dan*

alsnog aan de eisen van het besluit voldoen met inbegrip van de geactualiseerde emissiefactoren.

49. De leden van de CDA-fractie vragen de Staatssecretaris om toe te lichten of bij het bepalen van het overgangsrecht rekening gehouden wordt met de sociaal economische aspecten van een overgangstermijn tot 1 januari 2020. Zo ja, waar blijkt dat uit? Verwacht de Staatssecretaris dat er in de veehouderij genoeg financiële mogelijkheden zijn om voor 2020 te investeren om te voldoen aan de nieuwe normen? Zo ja, op basis waarvan wordt dit dan geconcludeerd? Zou de Staatssecretaris aan kunnen geven hoeveel veehouderijen per categorie ze verwacht dat er in 2020 zijn?
Antwoord*: Zoals ik al aangaf in mijn antwoord op vraag 39 van de CDA fractie, krijgen bestaande bedrijven die niet uitbreiden niet te maken met de aangescherpte eisen. Deze gelden alleen bij nieuwbouw en bij uitbreiding van bestaande stallen met meer dan 50%. Daarom is er, anders dan de leden van de fractie van het CDA blijkbaar veronderstellen, ook geen overgangsrecht voor bestaande stallen. Hierop is echter één uitzondering. Die wordt gevormd door bedrijven die interne saldering hebben toegepast om aan de eisen van het Besluit huisvesting te voldoen en die bij inwerkingtreding van het voorliggende ontwerpbesluit niet meer aan die eis voldoen als gevolg van de actualisatie van de emissiefactoren. Voor die bedrijven is de door de CDA-fractie aangehaalde overgangstermijn van toepassing. Zie voor een nadere motivering voor deze overgangstermijn mijn antwoord op vraag 34 van de fractie van de PvdA. Naar verwachting gaat dit om circa 520 varkensbedrijven. Om per 1 januari 2020 te voldoen aan het nieuwe besluit, zijn verschillende maatregelen mogelijk. Naast het aanpassen van bestaande stallen of het bouwen van een nieuwe stal is het ook mogelijk om andere maatregelen te treffen, zoals minder dieren houden.*

Vragen en opmerkingen van de leden van de ChristenUnie-fractie

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben kennisgenomen van het ontwerpbesluit emissiearme huisvesting. Zij hebben hierbij enkele vragen.

Deze leden zijn van mening dat extra inspanningen om emissie te verminderen hand in hand moeten gaan met ruimte voor bedrijfsontwikkeling en eenvoudiger procedures.
50. Zij vragen de Staatssecretaris hoe zij dit ziet en hoe zij de samenhang ziet tussen de inwerkingtreding van de PAS en onderhavig besluit.
Antwoord*: De Staatssecretaris van EZ heeft met de Sector een overeenkomst gesloten in het kader van de PAS, waarin dat hand in hand gaan van vermindering van emissies en de ruimte voor bedrijfsontwikkeling is afgesproken. Uitgangspunt bij deze overeenkomst is een aanscherping en uitbreiding van de maximale emissiewaarden. Dit ontwerpbesluit geeft uitvoering aan deze maatregel.*

De leden van de ChristenUnie-fractie vrezen dat het besluit ertoe leidt dat bestaande bedrijven die niet willen uitbreiden extra eisen krijgen opgelegd om bedrijven die wel willen groeien hiervoor de ruimte te geven. Zij achten dit niet wenselijk, aangezien dit mogelijk kostprijsverhoging en schaalvergroting in de hand werkt.
51. Welke mogelijkheden ziet de Staatssecretaris om met name strengere eisen te stellen aan de bedrijven die willen groeien en bestaande bedrijven hierdoor te ontzien?
Antwoord*: Bestaande bedrijven die niet willen uitbreiden krijgen niet te maken met extra eisen. Met uitzondering van de bedrijven die interne saldering hebben toegepast en die door de actualisatie van de emissiefac-*

toren niet meer aan de maximale emissiewaarden voldoen. Voor deze situaties geldt het overgangsrecht. Zie hiervoor het antwoord op vraag 49.

Deze leden hebben moeite met de vormgeving van de overgangsregeling. Deze zal ertoe leiden dat agrariërs die bezig zijn met bouwen van een nieuwe stal maar hiermee nog niet klaar zijn al aan de nieuwe eisen moeten voldoen. Zij moeten dan een nieuwe vergunning en financiering aanvragen terwijl ze al bezig zijn met bouwen.
52. Ziet de Staatssecretaris mogelijkheden om het overgangsregime op dit punt te verruimen?
Antwoord*: Ik zal voorzien in een overgangsregeling voor dit soort situaties. De intentie is om de overgangsregeling te koppelen aan de omgevingsvergunning bouwen en de nadelige financiële gevolgen zo beperkt mogelijk te houden. Ik ben in overleg met de sector en met gemeenten over de exacte invulling van deze overgangsregeling.*

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen in het bijzonder aandacht voor de financiële situatie in de legpluimveehouderij. Deze is al geruime tijd zeer slecht. Tegelijkertijd is de ammoniak- en fijnstof uitstoot toegenomen door de omschakeling van het batterijsysteem naar het scharrelsysteem. Door deze welzijnsmaatregel moet de legpluimveehouderij nu weer extra investeren in stalaanpassingen die niet direct betaald kunnen worden door een hogere opbrengstprijs.
53. Deze leden vragen de Staatssecretaris om hiermee rekening te houden en legpluimveehouders meer tijd te geven om aanpassingen te doen.
Antwoord*: Bestaande bedrijven die niet willen uitbreiden krijgen niet te maken met extra eisen. Met uitzondering van de bedrijven die interne saldering hebben toegepast en die door de actualisatie van de emissiefactoren niet meer aan de maximale emissiewaarden voldoen. Voor deze situaties geldt het overgangsrecht. Zie hiervoor het antwoord op vraag 49.*

Vragen en opmerkingen van de leden van de SGP-fractie

De leden van de SGP-fractie hebben met enige bezorgdheid kennisgenomen van het Ontwerpbesluit emissiearme huisvestingssystemen landbouwhuisdieren.

Het voorliggende ontwerpbesluit hangt nauw samen met het creëren van ontwikkelingsruimte in het kader van de PAS. Het is op dit moment echter nog onduidelijk hoeveel ontwikkelingsruimte het in de verschillende Natura 2000-gebieden op zal leveren en in hoeverre voldoende ontwikkelingsruimte beschikbaar is voor de landbouw. Deze leden vragen waarom er niet voor is gekozen om de inwerkingtreding van het voorliggende ontwerpbesluit te koppelen aan de inwerkingtreding van de PAS. Zij willen erop wijzen dat veel bedrijven niet kunnen of willen wachten op de PAS en nu bezig zijn met vergunningprocedures in het kader van Natuurbeschermingswet om via interne en/of externe saldering een vergunning te verkrijgen. Als per 1 januari het voorliggende ontwerpbesluit ingevoerd zou worden, inclusief aanpassing van de huidige emissiefactoren, zonder dat de PAS nog van kracht is, voorzien de leden van de SGP-fractie grote problemen. Aanpassing van de emissiefactoren doorkruist stappen die gezet zijn ten aanzien van interne en externe saldering en zet de vergunningverlening op zijn kop. Dat levert vergunning aanvragers nieuwe onzekerheid op en kan ook veel geld kosten.
54. Gaat het kabinet dit voorkomen door de inwerkingtreding uit te stellen?
Zoals ik reeds heb aangegeven in mijn antwoord op vraag 2 is het doel van de aanscherpen van de maximale emissiewaarden voor ammoniak tweeledig, namelijk vanwege de ontwikkeling van de stand der techniek

(toepassen van BBT) en in het kader van de PAS om ontwikkelruimte te creëren. Er zijn sinds inwerkingtreding van het Besluit huisvesting diverse nieuwe emissiearme systemen beschikbaar, die aanscherpen van de maximale emissiewaarden noodzakelijk maken. De inwerkingtreding hoeft niet te worden gekoppeld aan inwerkingtreding van de PAS, maar dat de termijn tussen inwerkingtreding van beiden moet zo kort mogelijk zijn. Ook worden maximale emissiewaarden voor fijn stof opgenomen, die onderdeel zijn van het NSL. Ik zal wel voorzien in een overgangsregeling voor lopende aanvragen, zoals ik heb aangegeven in mijn antwoord op vraag 10.

Deze leden missen een overgangsregeling voor bedrijven die al vergunningen op zak hebben of ver in de vergunningenprocedure zitten, maar nog geen nieuwe stal gebouwd hebben. Onverkorte invoering van het voorliggende ontwerpbesluit zou betekenen dat veel opgestelde bouwtekeningen, plannen en vergunningaanvragen aangepast moeten worden. Dat zou veehouders veel tijd en geld kosten, terwijl dat niet voorzienbaar was en zij zelf voor deze extra kosten moeten opdraaien. Zij vinden dat onrechtvaardig en niet acceptabel.
55. De leden van de SGP-fractie vragen of de Staatssecretaris werk wil maken van een overgangsregeling. Zo nee, waarom niet? Zo ja, aan welke overgangsregeling denkt de Staatssecretaris dan? Deze leden stellen in dit verband voor om aan te sluiten op artikel 1, tweede lid, onderdeel b van het huidige Besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij en het vergunde huisvestingssysteem leidend te laten zijn voor het bepalen van de maximale emissiewaarde. Zij horen graag hoe de Staatssecretaris tegen dit voorstel aankijkt.
Antwoord*: Ik zal voorzien in een overgangsregeling voor dit soort situaties. De intentie is om de overgangsregeling te koppelen aan de omgevingsvergunning bouwen en de nadelige financiële gevolgen zo beperkt mogelijk te houden. Ik ben in overleg met de sector en met gemeenten over de exacte invulling van deze overgangsregeling.*

56. In het voorliggende ontwerpbesluit wordt geen onderscheid meer gemaakt tussen weiden en niet-weiden, terwijl weidegang een emissie reducerend effect heeft. Het is voor de leden van de SGP-fractie nog niet duidelijk waarom hiervoor is gekozen.
Antwoord*: Dit besluit is erop gericht eisen te stellen aan een staltechniek uitgaande van het toepassen van BBT. Dit besluit is daarom niet het juiste middel om weidegang te stimuleren. Weidegang wordt echter wel op een andere manier gestimuleerd. De Provincie houdt namelijk bij het verlenen van een Nbwet-vergunning rekening met een lagere emissie als beweiden wordt toegepast. Ter ondersteuning daarvan wordt een nieuwe bijlage aan de Regeling ammoniak en veehouderijen toegevoegd. Op dit moment bevat deze regeling emissiefactoren gebaseerd op staltechniek. In de nieuwe bijlagen worden emissiereducerende voer- en managementmaatregelen, waaronder weidegang, opgenomen die vervolgens door het de provincies kunnen worden gebruikt bij de bepaling van het beslag op de ontwikkelingsruimte als er onder de PAS een Nb-wet vergunning wordt verleend. Op deze manier krijgen bedrijven met beweiden gemakkelijker een Nbwet-vergunning.*

57. Deze leden vragen wat het actualiseren van de emissiefactoren betekent voor verleende vergunningen in het kader van de Natuurbeschermingswet. Een hogere emissiefactor kan betekenen dat op papier extra depositie wordt veroorzaakt, terwijl dat in de praktijk niet het geval is. Wat betekent dit voor de houdbaarheid van verleende vergunningen?
Antwoord*: Nb-wetvergunningen worden afgegeven op basis van dezelfde uitgangspunten als omgevingsvergunningen milieu. De basis daarvoor is het aantal dierplaatsen in dierverblijven en de daarbij*

behorende emissiefactor per dierplaats welke afhankelijk is van het stalsysteem. Een eenmaal afgegeven Nb-wetvergunning is onherroepelijk en verandert niet als bijvoorbeeld de emissiefactor verandert. Dus als de depositie op papier toeneemt maar feitelijk niet verandert, blijft de Nb-wetvergunning van kracht.

Het kabinet heeft ervoor gekozen om voor de pluimveehouderij generiek normen te stellen ten aanzien van de emissie van fijnstof. De leden van de SGP-fractie zetten daar vraagtekens bij. Het probleem zit in met name in de veehouderij intensieve gebieden.
58. Waarom heeft de Staatssecretaris er niet voor gekozen om de normering tot die gebieden te beperken? Deze leden willen erop wijzen dat in andere gebieden gemeenten ruimte hebben om zelf, indien nodig, eisen te stellen.
Antwoord*: Bij meerdere veehouderijen, die in de achterliggende jaren als knelpunt naar voren zijn gekomen uit de Monitoring NSL, zijn emissiereducerende maatregelen getroffen. Uit de Monitoring NSL blijkt dat hiermee niet alle overschrijdingen kunnen worden weggenomen. Knelpunten bij bedrijven kunnen lokaal worden opgelost wanneer het desbetreffende bedrijf een piekbelasting veroorzaakt op een nabijgelegen woning (de bijdrage van de veehouderij is dan relatief hoog ten opzichte van de achtergrond). Bij het merendeel van de knelpuntbedrijven is evenwel geen sprake van een piekbelasting, maar van een relatief kleine bijdrage ten opzichte van een relatief hoge achtergrondconcentratie. In deze situaties is een lokale oplossing veelal niet mogelijk of alleen tegen hoge kosten. Met een aanpak die alleen gericht is op knelpuntbedrijven kunnen niet alle overschrijdingen worden weggenomen. Om de resterende overschrijdingen weg te nemen (en nieuwe overschrijdingen te voorkomen) is het van belang dat de achtergrondconcentraties dalen. In gebieden met overschrijdingen dragen (pluim)veehouderijen gezamenlijk substantieel bij aan de achtergrondconcentraties. Voor de aanpak van de overschrijdingen is het vereist dat ook andere veehouderijen dan de knelpuntbedrijven bijdragen aan het verlagen van de achtergrondconcentraties. Daarvoor is de wettelijke verplichting tot emissiereductie bij de bouw van nieuwe stallen een passende maatregel. Generieke maatregelen blijven dus nodig om de achtergrondconcentraties structureel te verlagen.*

De leden van de SGP-fractie willen erop wijzen dat emissiefactoren maar een deel van de werkelijkheid weergeven. De belangrijkste bron van ammoniakemissie uit de veehouderij is de mest. Deze mest wordt deels in de stal geproduceerd, maar gaat vervolgens naar externe mestopslag, wordt getransporteerd en vervolgens uitgereden over akkers en weilanden. In elke fase kan ammoniakemissie optreden. Verschillende factoren hebben invloed op de ammoniakvorming en -emissie. Het type huisvestingssysteem is daar één van. Deze leden vragen of het hanteren van emissiefactoren en het eenzijdig afrekenen van bedrijven en ammoniakemissie hierop voldoende recht doet aan de werkelijkheid. Zij geven een voorbeeld. Voor de ammoniakvorming in mest is van belang of sprake is van meer zuurstofarme omstandigheden met anaerobe processen of van meer zuurstofrijke omstandigheden met aerobe processen. Anaerobe processen zorgen voor veel meer ammoniakvorming dan aerobe processen. Verschillende moderne huisvestingssystemen hebben weliswaar een relatief lage emissiefactor, maar sluiten de mest op en stimuleren anaerobe processen met bijbehorende ammoniakvorming. Deze ammoniak komt er een keer uit. Als het niet in de stal is dan wel in mestopslag of bij het uitrijden.
59. Deelt de Staatssecretaris deze analyse? Hoe gaat de Staatssecretaris hier rekening mee houden? Is zij bereid meer ruimte te bieden voor innovatieve methoden en systemen die niet alleen ammoniakemissie in de stal voorkomen, maar ook de ammoniakvorming?

Antwoord*: Ik deel de analyse dat de ammoniakemissie niet alleen wordt bepaald door de emissie uit de stal. Echter dit ontwerpbesluit richt zich uitsluitend op de staltechniek en stelt daar eisen aan.*

Mede in dit verband vragen de leden van de SGP-fractie aandacht voor het rapport van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OVV) over de gevaren van mestgassen (februari 2014). De OVV wijst daarin op de consequenties en risico's van onder meer emissiearme roostervloeren.
60. Is de veronderstelling juist dat de voorgestelde aanscherping van emissie-eisen deze consequenties en risico's doet toenemen? Is hier rekening mee gehouden?
Antwoord*: De risico's van mestgassen zijn niet nieuw en niet een gevolg van aanscherping van de maximale emissiewaarden. Ook nu al worden stallen voorzien van emissiearme vloeren. Door diverse ontwikkelingen binnen de veehouderij, zoals schaalvergroting van de mestopslag, afdichten van de mestopslag en bijmengen van andere stoffen, kan sprake zijn van hogere concentraties. Voorzorgsmaatregelen zijn altijd al nodig, ook bij lage concentraties.*

Deze leden hebben nog een vraag over de quick scan «Trends in ammoniakconcentraties en -emissies». Zij constateren dat het rekenmodel National Emission Model for Agriculture (NEMA) suggereert dat de huidige bijdrage van de emissie bij mestaanwending en de bijdrage van de emissie vanuit stallen c.s. aan de ammoniakdeken over Nederland ongeveer gelijk is. In dit model wordt geen rekening gehouden met de invloed van weersomstandigheden. Het rekenmodel Operationele Prioritaire Stoffen (OPS) berekent dat de bijdrage van de emissie vanuit stallen c.s. aan de ammoniakdeken ongeveer zes keer zo groot is als de bijdrage van de emissie bij mestaanwending. In dit rekenmodel wordt wel rekening gehouden met de invloed van weersomstandigheden en staat daarom dichter bij de werkelijkheid.
61. Is de veronderstelling juist dat in het mest- en ammoniakbeleid bij het kiezen van emissiebeperkende maatregelen met name gerekend wordt met het rekenmodel NEMA? Zo ja, hoe wordt dan omgegaan met het hiervoor genoemde verschil tussen NEMA en OPS en de bijbehorende vertekening?
Antwoord*: Het is juist dat het ammoniakbeleid mede gebaseerd is op NEMA. Emissiebeperkende maatregelen en technieken worden middels hun emissiefactoren in het NEMA-model gebruikt om de emissie van onder andere ammoniak te berekenen op nationale schaal. De resultaten van deze emissieberekeningen worden door het RIVM ruimtelijk verdeeld, rekening houdend met weersvariaties en geschaald naar regionale schaal (GDN en GCN-kaarten). Het resultaat hiervan wordt vervolgens gebruikt door OPS om concentraties en depositie te berekenen. OPS is dus gebaseerd op de NEMA methodiek. De bedoeling is om hiermee een beter vergelijking met de metingen uit het Landelijk Meetnet Luchtkwaliteit (LML) en Meetnet Ammoniak Natuurgebieden (MAN) te kunnen maken en het model daar op te kalibreren.*

Vragen en opmerkingen van de leden van de Partij voor de Dieren-fractie

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie hebben met afkeuring kennisgenomen van het Ontwerpbesluit emissiearme huisvesting landbouwhuisdieren. Deze leden concluderen dat met dit ontwerpbesluit wordt ingezet op een bestendiging van de bioindustrie, waarbij dieren in potdichte stallen worden opgesloten, terwijl de natuur er niet bij gebaat is. Zij willen graag enkele vragen hierover aan de Staatssecretaris stellen.

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vinden het ontwerpbesluit de perfecte illustratie van de spagaat waarin het kabinet zich kennelijk bevindt. Enerzijds heeft ze zich gecommitteerd aan het beschermen van stikstofgevoelige natuur, en anderzijds een verdere groei van de veestapel in dit al zeer veedichte land geen haarbreed in de weg wil leggen. Deze twee doelen staan diametraal tegenover elkaar. Deze leden moeten constateren dat het kabinet kiest voor de economische belangen, maar dit verbloemd met mooiklinkende doekjes voor het bloeden. Met einde-van-de-lijn oplossingen zoals «emissiearme huisvesting» en «luchtwassers» maakt dit kabinet zich schuldig aan greenwashing. Deze technische ingrepen kosten de boeren erg veel geld, erg veel energie en hebben bovendien tot op heden aantoonbaar geen enkele significante verbetering voor de natuur met zich meegebracht. De veronderstelde vrijgekomen ammoniak «ruimte» wordt daarenboven direct weer opgevuld door verdere uitbreidingen van de veestapel. Ondertussen blijft het opruimen van de effecten van deze ammoniakdepositie in de natuur de maatschappij handenvol geld kosten. De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vragen de Staatssecretaris haar eigen wetenschappelijke adviesorganen als het Planbureau voor de Leefomgeving en de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid serieus te nemen door het advies om af te stappen van schaalvergroting en productieverhoging over te nemen. Een krimp van de veestapel is noodzakelijk in een dichtbevolkt en bebouwd land en mag niet langer een taboe zijn voor deze Staatssecretaris. Deze leden roepen de Staatssecretaris op te kiezen voor een volhoudbare Nederlandse landbouw. Inkrimping zorgt voor minder ammoniakuitstoot en brengt de kosten voor het onderhoud van natuurgebieden drastisch omlaag zal. Daarmee komt er ruimte voor ecologische landbouw gericht op markt onderscheidende kwaliteitsproductie.
62. Graag een reactie van de Staatssecretaris hierop.
Antwoord*: Het ontwerpbesluit richt zich op eisen aan de staltechniek en is niet gericht op de omvang van de veestapel. De maximale emissiewaarden hebben niet als gevolg dat potdichte stallen verplicht worden. Zie mijn antwoord op vraag 26.*

63. Kan de Staatssecretaris overigens bevestigen dat dieren die weidegang hebben, minder ammoniakuitstoot veroorzaken dan dieren die het jaar rond in dichte stallen moeten leven?
Antwoord: Dat klopt. Daarom geeft beweiden ook een emissiereductie bij het berekenen van de totale ammoniakemissie van een bedrijf. Zie verder het antwoord op vraag 11.

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie willen van de Staatssecretaris weten hoe zij het dierenwelzijn beoordeelt van dieren die in dichte stallen met luchtwassers moeten leven.
64. Is het dierenwelzijnsniveau in een dergelijke stal gelijk aan een open stal met weidegang, danwel vrije uitloop? Op welke manier brengt dit ontwerpbesluit een veehouderij dichterbij waarbij, om met de woorden van het kabinet te spreken, «het dier centraal staat»? Op welke wijze brengt dit ontwerpbesluit de ambitie van de Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij (DUV) dichterbij die luidt «dieren in de Nederlandse veehouderij kunnen hun hele leven lang volledig voorzien in hun ethologische behoeften en die zonder pijn of beperkingen uitvoeren». Kan de Staatssecretaris een aantal concrete voorbeelden noemen van verbeterd dierenwelzijn in emissiearme stallen met luchtwassers?
Antwoord*: De UDV ambitie voor dierenwelzijn maakt onderdeel uit van 15 ambities die dienen als punt aan de horizon. Bij het verduurzamingsproces kan het soms nodig zijn om extra stappen te zetten op 1 van de ambities zonder dat er vooruitgang wordt geboekt op de andere ambities. Er is hoge urgentie om de emissie van ammoniak verder te reduceren. De inzet van luchtwassers draagt hieraan bij. Deze reductie van ammoniak*

emissies leidt tot stappen vooruit op een andere UDV ambitie, namelijk dat de gewenste soortenrijkdom in natuurgebieden niet wordt beperkt door de Nederlandse veehouderij. Tegelijkertijd zet de UDV in op de ontwikkeling van innovatieve staltypes waarin de vorming van ammoniak wordt voorkomen zodat deze niet hoeft te worden afgevangen met luchtwassers. Dergelijke systemen zijn nog niet uitontwikkeld maar uit pilots blijkt dat deze in de toekomst kunnen bijdragen aan een beter stalklimaat, verbetering van het dierenwelzijn en de arbeidsomstandigheden. Op deze wijze kan integrale verduurzaming worden gerealiseerd.

65. Kan de Staatssecretaris de gemiddelde afschrijftermijnen van de in dit ontwerpbesluit opgenomen stallen een stal noemen?
Antwoord*: Rundveestallen worden economisch afgeschreven in 20 jaar en pluimveestallen in 25 jaar. Voor varkensstallen worden verschillende afschrijvingstermijnen gehanteerd, 40 jaar voor putten, buitenmuren en spanten en 20 jaar voor vloeren, dakisolatie en binnenmuren. In het ontwerpbesluit is voor varkensstallen een afschrijvingstermijn van 30 jaar gehanteerd.*

66. Kan zij bevestigen dat de stallen die op dit moment volgens de voorschriften in dit ontwerpbesluit worden gebouwd, niet aan de dierenwelzijns- en diergezondheidsstandaarden uit de Uitvoeringsagenda voldoen? Zo ja, kunnen de veehouders straks aanvullende eisen verwachten om volledig aan de DUV te voldoen en wie gaat die aanvullende investeringen betalen? Zo nee, waaruit blijkt dat alle ambities van de Uitvoeringsagenda gehaald worden met de bouw van deze nieuwe stallen?
Antwoord*: Vanuit de UDV wordt erop ingezet dat toekomstgerichte ondernemers verder gaan dan wettelijke voorschriften. Door de deelnemende partijen binnen de UDV is afgesproken dat vanaf 2015 alle nieuw te bouwen stallen minimaal gebouwd worden volgens het niveau plusstal. Dit is geen wettelijke verplichting maar een gezamenlijke ambitie. De invulling van de plusstal gaat op meerdere thema's verder dan de voorschriften in dit ontwerpbesluit. Zie ook de brief van mijn collega van EZ aan uw Kamer van 23 april 2014 (Kamerstuk 28 973, nr. 139). In 2015 zal de Staatssecretaris van EZ uw kamer rapporteren over de voortgang op deze ambitie.*

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie wijzen erop dat luchtwassers en potdichte stallen niet alleen voor de dieren zeer ongezond zijn, waardoor het antibioticagebruik in de vee-industrie erg hoog blijft, maar dat ook de werknemers in de stallen in een zeer ongezond arbeidsklimaat werken.
67. Kan de Staatssecretaris bevestigen dat onder varkens- en pluimveehouders luchtweginfecties relatief veel voorkomen? Heeft zij daar cijfers van? Zo nee, waarom niet en is zij bereid daar onderzoek naar uit te voeren?
Antwoord*: Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd naar de gezondheid van werknemers in de intensieve veehouderij (zie: Intensieve veehouderij en gezondheid, RIVM, rapportnr 609300006, Bilthoven, 2008). Diverse studies tonen aan dat symptomen van effecten op de luchtwegen in verhoogde mate voorkomen en dat er tegelijkertijd een verminderd risico op allergie is. Van 2009 tot 2011 heeft het RIVM samen met Institute for Risk Assessment Sciences (IRAS) en NIVEL voor het eerst een oriënterend onderzoek gedaan naar de relatie tussen intensieve veehouderij en gezondheid van omwonenden. Momenteel wordt door het RIVM vervolg gegeven aan het onderzoek naar de gezondheidseffecten van de intensieve veehouderij.*

68. Wat is het effect van dit ontwerpbesluit op het klimaat en de luchtkwaliteit in de stal? Kan de Staatssecretaris aangeven op welk niveau van verzadiging van de lucht met ammoniak, fijnstof en endotoxinen er op grond van de voorschriften in dit besluit uitgekomen zal worden in de verschillende staltypen, en of dat hoger of lager is dan situatie conform de huidige voorschriften?
Antwoord: *Het besluit stelt eisen aan de emissie van ammoniak en fijnstof vanuit een stal. Hiervoor kunnen zowel brongerichte technieken (in de stal) als end-of-pipe technieken worden toegepast. De techniek kan invloed hebben op het stalklimaat, maar de stalventilatie speelt hierin ook een belangrijke rol. Het ontwerpbesluit leidt er niet toe dat end-of-pipe technieken verplicht worden. Zie ook mijn antwoord op vraag 26.*